

”Om man inte är med i någon aktivitet alls så kan det hända att man är lite utanför samhället”

En kvalitativ studie om hur äldre känner delaktighet i samhället genom sociokulturell inspiration

Emelie Möllerström

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	3563
Författare:	Emelie Möllerström
Arbetets namn:	”Om man inte är med i någon aktivitet alls så kan det hända att man är lite utanför samhället” En kvalitativ studie om hur äldre känner delaktighet i samhället genom sociokulturell inspiration
Handledare (Arcada):	Rut Nordlund-Spiby
Uppdragsgivare:	Svenska arbetarinstitutet i Helsingfors (Arbis)
<p>Sammandrag:</p> <p>Examensarbetet var en empirisk undersökning med syftet att ta reda på hur man med hjälp av sociokulturell inspiration kan främja äldres känsla av delaktighet i samhället. Den teoretiska referensramen bestog av: äldres sociala behov; Eriksons psykosociala utvecklingsteori och aktivitetsteorin, sociokulturell inspiration och delaktighet. Frågeställningarna var: 1) Hur kan man med hjälp av sociokulturell inspiration bidra till att äldre känner sig delaktiga i samhället? 2) Hurdana är de äldres upplevelser av sociokulturell inspiration gällande gemenskap, aktiviteter/kultur och delaktighet? Målgruppen för undersökningen var pensionärer, fyllda 65 år och äldre som bodde i Helsingfors regionen. Pensionärerna skulle ha svenska som modersmål, bo hemma och delta i någon form av aktivitet, ha erfarenhet av sociokulturell inspiration, vara aktiva. Datainsamlingsmetoden som användes var kvalitativ tema intervju och respondenterna består av åtta pensionärer. Resultatet från undersökningen visade att genom att delta aktivt i aktiviteter, föreningar och tillställningar känner respondenterna delaktighet i samhället; de kan känna delaktighet i samhället genom sociokulturell inspiration. Resultatet visade även att social gemenskap ses som en viktig faktor till varför respondenterna deltog i aktiviteterna. Enligt resultatet ansågs aktiviteter vara givande och de äldre får mycket ut av att delta. Pensionärerna upplevde meningsfullhet, livsinnehåll, tillfredsställelse och livskvalitet. De lärde sig nya saker och höll igång både på ett fysiskt och psykiskt plan.</p>	
Nyckelord:	sociokulturell inspiration, delaktighet, äldre, gemenskap, aktivitet
Sidantal:	68
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social Services
Identification number:	3563
Author:	Emelie Möllerström
Title:	"If you are not involved in any activity at all it might be so that you are not a part of the society" A qualitative study how old people can feel participation in society through sociocultural animation
Supervisor (Arcada):	Rut Nordlund-Spiby
Commissioned by:	The Swedish Adult Education Centre of Helsinki (Arbis)
Abstract:	
<p>This degree thesis was an empirical research with the purpose to gain knowledge how sociocultural animation can promote old peoples feeling of participation in society. The theoretical frame included: old peoples social needs; Erikson's psychosocial development theory and the activity theory, sociocultural animation and participation. The research questions were: 1)How can one with sociocultural animation contribute to that old people feel participation in society? and 2)What kind of experience has old people of sociocultural animation when it comes to fellowship, activities/culture and participation? The questions were processed through qualitative research methods. The target group were pensioners 65 years and older that lived in Helsinki region. The pensioners mother tongue had to be swedish, they have to live at home, be a part of an activity and have experience with sociocultural animation, be active. Theme interviews were used to collect data and eight pensioners were interviewed. The result of this study showed that through active participation in activities, associations and happenings the respondents felt like a part of the society; they felt participation in society through sociocultural animation. The result also showed that social fellowship is a important factor to why pensioners participate in activities. Regarding to the result activities were rewarding and if pensioners participated they got something out of it. Pensioners feel meaningfulness, life content, fulfillment and life quality. They learned new things and maintained a good physical and psychological level.</p>	
Keywords:	Sociocultural animation, participation, Old people, fellowship, activity
Number of pages:	68
Language:	Swedish
Date of acceptance:	

INNEHÅLL

1	Inledning	7
1.1	Bakgrund	7
1.2	Problemformulering	8
1.3	Syfte och frågeställningar	9
1.4	Avgränsning.....	9
1.5	Arbetslivsrelevans.....	9
1.6	Centrala begrepp	10
2	Litteratursökning och Tidigare forskning	10
2.1	Litteratursökning.....	10
2.2	Tidigare forskning.....	10
3	Teoretisk referensram	13
3.1	Äldres sociala behov	13
3.1.1	<i>Eriksons psykosociala utvecklingsteori</i>	<i>13</i>
3.1.2	<i>Aktivitetsteorin</i>	<i>16</i>
3.2	Sociokulturell Inspiration	17
3.2.1	<i>Begreppets historia</i>	<i>18</i>
3.2.2	<i>Begreppets ursprung och dimensioner.....</i>	<i>19</i>
3.2.3	<i>Inspiratören</i>	<i>20</i>
3.2.4	<i>Inspirationens skeden och element.....</i>	<i>21</i>
3.3	Delaktighet	23
3.3.1	<i>Olika beskrivningar och definitioner av delaktighet</i>	<i>23</i>
3.3.2	<i>Sju kriterier för delaktighet.....</i>	<i>25</i>
3.3.3	<i>Mätning av delaktighet</i>	<i>26</i>
3.3.4	<i>Gemenskap</i>	<i>27</i>
4	Metod och genomförande av undersökning	30
4.1	Metodval.....	30
4.1.1	<i>Insamling av data</i>	<i>31</i>
4.1.2	<i>Bearbetning och analys av data</i>	<i>33</i>
4.2	Tillförlitlighet och generaliserbarhet.....	35
4.3	Etiska överväganden	36
5	Resultatredovisning.....	37
5.1	Sociokulturell inspiration	37
5.1.1	<i>Allmänna funderingar kring aktiviteter</i>	<i>38</i>
5.1.2	<i>Innan aktiviteterna</i>	<i>39</i>
5.1.3	<i>Under och efter aktiviteterna</i>	<i>40</i>
5.1.4	<i>Frånvaro från aktivitet</i>	<i>40</i>

5.1.5	<i>Påverka aktiviteterna</i>	41
5.1.6	<i>Inspiratören</i>	42
5.2	Delaktighet	43
5.2.1	<i>Delaktighet i grupp</i>	43
5.2.2	<i>Utrymme för att göra annat än aktiviteten</i>	44
5.2.3	<i>Gemenskap i grupp</i>	45
5.2.4	<i>Delaktighet i samhället</i>	46
5.3	Att vara pensionär.....	47
5.4	Sammanfattning av resultat	49
6	Analys och tolkning	50
6.1	Analys av upplevelser kring sociokulturell inspiration	51
6.2	Analys av upplevelser kring delaktighet	55
6.3	Analys av att vara pensionär	59
7	Diskussion och kritisk granskning	61
7.1	Diskussion	62
7.2	Kritisk granskning	63
Källor	65
Bilaga 1	Informationsbrev för Informant	69
Bilaga 2	Formulär för informerat samtycke	70
Bilaga 3	Instrument för data insamling - Intervjuguide	71

Figurer

Figur 1. Allmänna funderingar kring aktivitet	39
Figur 2. Innan aktiviteter	39
Figur 3. Under och efter aktiviteter	40
Figur 4. Frånvaro från aktivitet	41
Figur 5. Påverka aktiviteter	42
Figur 6. Inspiratören	43
Figur 7. Delaktighet i grupp	44
Figur 8. Utrymme för att göra annat än aktiviteten	45
Figur 9. Gemenskap i grupp	46
Figur 10. Delaktighet i samhället	47
Figur 11. Att vara pensionär	48
Figur 12. Resultat över sociokulturell inspiration	52
Figur 13. Resultat över delaktighet	56
Figur 14. Resultat över att vara pensionär	60

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund

Vi lever i ett samhälle som förändras, där ibland den demografiska utvecklingen. Befolkningsstrukturen skiftar i och med att samhället moderniseras. I ett primitivt samhälle är ofta nativiteten och moraliteten hög, medan dessa i ett modernare samhälle är lägre. I båda samhällena är befolkningstillväxten noll. (Tornstam 2005:58-59) I Finland ökar antalet 65 år fyllda och äldre personer, och fram till år 2060 förväntas denna grupp vara 1,79 miljoner. Den siffran är nästan en fördubbling av hur många 65 år och äldre personer det lever idag, som är 905 000. Medan de äldre ökar i antal sjunker de som är i arbetsför ålder, 15-64år. (Statistik centralen 2009:1-2) Om man tittar på länder som inte kommit lika långt i utvecklingen som de nordiska länderna, kan man se att befolknings statistiken kan likna en pyramid. I Norden börjar denna statistik allt mer likna en rektangel. (Tornstam 2005:68)

Eftersom samhället har fått en större äldre befolkning ökar kraven för att det ska finnas tillräckliga tjänster för dem. (Giddens 2007:178) Samhället har även en tendens att sträva framåt och utveckla tjänsterna som erbjuds. Genom att många äldre inte har teknologiska färdigheter (Giddens 2007:180) kan denna utveckling ske på bekostnad av den äldre befolkningen. När tjänster blir mer teknologiska, kan de exkludera stora delar av befolkningen som inte hänger med i utvecklingen, till exempel de personer som inte använder dator.

Lars Tornstam skriver i sin bok *Åldrandets socialpsykologi* (2005:100-102) att de äldre kan vara en subkultur. Subkulturer uppkommer då individer inom någon kategori av befolkningen är mer tillsammans med varandra än andra. En grundläggande förutsättning för att subkulturer ska uppstå är att fler och fler människor befinner sig i liknande situationer, till exempel att man är pensionerad och har mer fritid. (Tornstam 2005:101-102) Detta behöver inte betyda att alla äldre är en del av någon subkultur. Om man har nära kontakt med barn, har ett rikt informationsflöde via massmedia och har ett stort kontaktutbyte med sociala myndigheter eller liknande, är man inte del av subkulturer på samma sätt. (Tornstam 2005:102) Det finns äldre människor i olika situationer.

Samhället förändras och utvecklas, och därmed förändras även de äldres behov och innebörden i att vara ”gammal”. (Giddens 2007:178) Människor lever till exempel längre än förr i tiden och är friskare och mer produktiva. Livsskedet att bli gammal kan både vara en positiv och en negativ sak. Samtidigt som människan kan känna att det är en rik upplevelse att bli äldre, kan det även innebära isolering och fysisk nedgång. (Giddens 2007:176)

1.2 Problemformulering

I och med att det finns människor som lever i subkulturer, att samhället blir mer teknologiskt och att äldres behov förändras, kan äldre avgränsas från samhället och bli isolerade. Isolering, exklusion, marginalisering eller social uteslutning kan innebära att man är utestängd från full delaktighet i samhället. Det hindrar människor från att ha tillgång till möjligheter som majoriteten av befolkningen har. (Giddens 2007:300-301)

Delaktighet handlar om hur en människa upplever eller känner sig involverad i olika livssituationer. (Björck-Åkesson & Granlund 2004:46) Alla människor är i vissa situationer begränsade till vilka aktiviteter de kan utföra eller engagera sig i under en viss livssituation. Med detta menar man att människors delaktighet begränsas genom samhällets sätt att agera och inte bidrar med de resurser som behövs för att kunna utföra aktiviteten. (Björck-Åkesson & Granlund 2004:33)

Världshälsoorganisationen har utarbetat ett dokument vid namn *Aktivt åldrande*, som antogs av Förenta Nationerna, FN, år 2002. I rapporten skrivs det om tre viktiga begrepp för ett aktivt åldrande: deltagande, hälsa och trygghet. I denna kontext betyder deltagande vikten av att skapa möjligheter till arbete, sysselsättning och kulturella aktiviteter. (Berleen 2003:9)

Ett sätt att aktivera äldre är att använda sig av sociokulturell inspiration. Sociokulturell inspiration är en professionell verksamhet som har sin vetenskapliga grund i socialpedagogiken (Kurki 2005:11). Sociokulturell inspiration är ett tillämpningsområde inom socialpedagogiken, genom man med hjälp av olika aktiviteter inspirerar, handleder, stöder och aktiverar människor. Målet med verksamheten är att få människorna att delta aktivt och medvetet i uppbyggnaden av sitt liv och sin gemenskap (Kurki 2005:10).

Sociokulturell inspiration som verksamhet kommer ifrån folket, det vill säga de personer som var med och byggde upp verksamheter de var intresserade av. Aktiviteterna startades av folket och var tillägnade för folket. Sociokulturell inspiration växte fram som ett samhälleligt behov, ett inre krav. (Kurki 2005:20) Vem representerar de äldre bättre än dem själva och vem vet vad de tycker bättre än dem själva?

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med detta examensarbete är att ta reda på hur man med hjälp av sociokulturell inspiration kan främja äldres känsla av delaktighet i samhället.

Frågeställningarna är:

Hur kan man med hjälp av sociokulturell inspiration bidra till att äldre känner sig delaktiga i samhället?

Hurdana är de äldres upplevelser av sociokulturell inspiration gällande gemenskap, aktiviteter/kultur och delaktighet?

1.4 Avgränsning

Denna forskning ska inrikta sig på människor över pensionsåldern i Finland med svenska som modersmål. Målgruppen ska bo hemma och delta i någon form av aktivitet, ha erfarenhet av sociokulturell inspiration samt vara aktiva. Det handlar inte om äldre som bor på boende, servicehem eller får någon annan typ av service från en utomstående part.

1.5 Arbetslivsrelevans

Resultaten av denna forskning kan användas av socionomer eller andra yrkesgrupper som vill få en ökad förståelse för hur sociokulturell inspiration kan öka känslan av delaktighet hos äldre. Det kan även användas av dem som vill få en djupare förståelse av hur sociokulturell inspiration och delaktighet kan hänga ihop.

1.6 Centrala begrepp

Centrala begrepp i detta examensarbete är äldres sociala behov, sociokulturell inspiration och delaktighet.

2 LITTERATURSÖKNING OCH TIDIGARE FORSKNING

2.1 Litteratursökning

När det gäller fakta om sociokulturell inspiration har jag inte så många källor på grund av att jag bara behärskar svenska och engelska. Det finns mycket skrivet på finska, spanska, franska, portugisiska, tyska och italienska. Jag har försökt få tag på allt material jag förstår. Jag har tagit kontakt med olika personer för att se om de har tips på material bland dem fransmannen Jean-Claude Gilliet som är ledande inom ämnet och Sanna Ryyänen som har skrivit sin avhandling om sociokulturell inspiration vid Tammerfors universitet och arbetar som lektor i socialpedagogik vid Finlands östra universitet. Jag har använt källor från år 2000 och framåt.

2.2 Tidigare forskning

Jag har sökt efter tidigare forskning och hittat fem relevanta forskningar som behandlar lite olika ämnen. Jag har sökt i Nelli, Google scholar, Svenska folkhälsoinstitutets publikationer samt Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala områdets publikationer. Jag har använt dessa sökord: delaktighet, äldre, sociokulturell inspiration, sociokulturell animation, pensionärer, seniorer, äldres sociala behov och aktivt åldrande. På engelska har jag använt: sociocultural animation, participation, elderly, seniors, cultural community development och community development.

Miguel L. Marrengula (2010) har gjort en doktorsavhandling som heter *Addressing Socio-cultural Animationas Community Based Social Work with Street Children in Maputo, Mozambique*. Den handlar om sociokulturell inspiration som ett sätt inom socialt arbete i Mozambique, att visa vägen till aktivt deltagande som en social förändring i livet för gatubarn och göra dem medvetna om sina rättigheter i samhället. Jag har valt denna forskning för att den

behandlar sociokulturell inspiration med stark koppling till delaktighet. Forskningen är publicerad år 2010 vid Tammerfors universitet. Det är en kvalitativ undersökning med en kombination av olika metoder; konversation med dialog, direkt observation och aktiv deltagande i dagliga aktiviteter. Det ägde rum i Afrika, Mozambique, Maputo under en period på sex månader, från juni till december år 2009. I studien deltog tolv gatubarn och fyra professionella. (Marrengula 2010:5) Det övergripande syftet med studien är att undersöka om sociokulturell inspiration kan vara ett socialt arbetssätt i Moçambique i arbetet med gatubarn. (Marrengula 2010:33-34) I resultatet kan man läsa att användningen av sociokulturell inspiration, värderingarna och filosofin ger utrymme för demokratiskt deltagande hos gatubarn. Det var möjligt att göra dem kompetenta i att observera sina nya sociala insikter och att främja aktivt engagemang i samspel med andra. Det har även gett gatubarnen en möjlighet att behålla sina insikter om sin sociala situation och kunna utveckla självständighet i att själva fatta beslut som rör deras framtid. (Marrengula 2010:216-217)

Jag har tagit del av Ann-Marie Lindqvist (2008) licentiatavhandling som heter *Delaktighet för personer med utvecklingsstörning i en forsknings- och omsorgskontext granskat ur ett medborgarperspektiv*. Den publicerades år 2008 i det finlandssvenska kompetenscentret i Helsingfors. Det handlar om hur personer med utvecklingsstörning är delaktiga i samhället utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv. Man granskar hur vuxna med utvecklingsstörning upplever delaktighet i vardagen. Syftet är att öka kunskapen om delaktighet för personer med utvecklingsstörning och att förankra erfarenheterna från forskningsprocessen för att öka brukarorienteringen inom det praktiska omsorgsarbetet. (Lindqvist 2008:7) Metodvalet var temaintervju och samarbete med en stödgrupp av brukare. Stödgruppen bestod av fem personer med utvecklingsstörning som är medlemmar i en rådgivande kommission och det var sju personer med utvecklingsstörning som intervjuades. (Lindqvist 2008:52,55) I resultatet framkom att det finns mycket som kan göras för att förbättra brukarnas självständighet, men det visade även att paternalism, en beskyddande relation mellan brukare och vårdare, ibland är nödvändig för att öka självständigheten. (Lindqvist 2008:113) Jag har valt denna forskning för att den behandlar delaktighet ur ett vardagsperspektiv.

Karin Liljeberg (2005) har skrivit *Hur påverkas hälsan av delaktighet och inflytande i samhället? En litteratursammanställning*. Den är publicerad av Statens folkhälsoinstitut i Sverige

år 2005. Litteratursammanställningen handlar om samband mellan hälsa, människors delaktighet och inflytande i samhället. Jag har valt denna forskning för att den behandlar delaktighet och inflytande i samhället. Forskningen grundar sig på 88 studier och 14 rapporter. Syftet är att presentera sambanden mellan olika faktorer som påverkar hälsa, människors delaktighet och inflytande i samhället. Resultatet delades upp i fyra olika kategorier. I den första kategorin Socialt kapital, social delaktighet och hälsa, framkommer ett samband mellan låg delaktighet och dålig hälsa, medan hög delaktighet visar motsatsen. I den andra kategorin, politisk delaktighet och hälsa, framkommer det att individers känsla av tillhörighet i samhället har betydelse för valdeltagandet. Den tredje kategorin, lokalsamhällets och bostadsområdets betydelse för hälsan, har resultat som visar att det finns olika svar i självrapporterad hälsa mellan olika områden på grund av individuella faktorer som födelseland, utbildning och socialt deltagande. Resultatet för den fjärde kategorin, diskriminering och hälsa, visar bland annat att etnisk diskriminering hänger samman med psykisk ohälsa och att åldersdiskriminering kan ha konsekvenser för äldre människors välmående. Det framkom även att diskriminering på flera plan i livet förvärrar hälsan. (Liljeberg 2005:6-8)

Stella O. Odebode (2009) har utfört en studie som heter, *Participation of elderly women in community welfare activities in Akinyele local government, Oyo State, Nigeria*. I studien undersöks bland annat äldre kvinnors nivå av deltagande i samhällets välfärdsaktiviteter i Akinyele, Oyo, Nigeria. (Odebode 2009:592-593) Studien är publicerad i Australian Journal of Adult Learning i november år 2009. Undersökningen består av både kvalitativ och kvantitativ materialinsamling; strukturerade frågeformulär, intervjuschema och fokusgruppdiskussioner. 120 kvinnor från olika distrikt i Akinyele deltog i undersökningen. (Odebode 2009:595-597) Det övergripande syftet med studien är att undersöka tre saker hos äldre kvinnor i Akonyele; socio-ekonomiska egenskaper, nivån av delaktighet i samhällets välfärds aktiviteter och inkomstrelaterade aktiviteter. Resultatet visar att majoriteten av äldre kvinnor deltar aktivt i samhällets välfärdsaktiviteter. Beroende på ålder och erfarenhet av familjeliv deltar de i olika aktiviteter. (Odebode 2009:607)

Noémi Dahan-Oliel, Barbara Mazer, Isabelle Gélinas, Bonnie Dobbs och Hélène Lefebvre (2010) har utfört en studie vid namn *Transportation Use in Community-Dwelling Older Adults: Association with Participation and Leisure Activities*. Undersökningen handlar om

äldre medborgares deltagande i aktiviteter beroende på vilken typ av färdmedel de använder. (Dahan-Oliel et al. 2010:491) Undersökningen ägde rum i Montreal, Canada och publicerades i Canadian Journal on Aging i december år 2010. Det är en tvärsnittsstudie vars övergripande syfte är att jämföra deltagande bland äldre medborgare i samhället beroende på vilken typ av färdmedel de använder. Ett vidare syfte är att värdera på vilket sätt sambanden mellan färdmedel, personliga faktorer och miljö faktorer påverkar deltagandet. (Dahan-Oliel et al. 2010:493) I undersökningen deltog 90 personer över 65år. För att mäta delaktighet använde forskarna sig av två olika metoder, Craig Handicap Assessment and Reporting Technique och the Nottingham Leisure Questionnaire. (Dahan-Oliel et al. 2010:491) I resultatet ser man att de äldre som själva kan ta sig till aktiviteterna till exempel genom att köra, gå eller använda kollektivtrafik, har en högre grad av deltagande än de som är beroende av någon annan eller person eller av servicetjänster för att komma till aktiviteterna. I resultatet kan man även se att äldre med högre utbildning och bättre övergripande fysisk kapacitet kan kopplas ihop med bättre frekvens och variation av deltagande i fritidsaktiviteter. (Dahan-Oliel et al. 2010:499)

3 TEORETISK REFERENSRAM

Den teoretiska referensramen består av teorier kring äldres sociala behov, sociokulturell inspiration och delaktighet. Jag kommer utifrån dessa utgångspunkter diskutera begreppen.

3.1 Äldres sociala behov

Under rubriken ”äldres sociala behov” har jag valt att ta upp två teorier; Eriksons psykosociala utvecklingsteori och Aktivitetsteorin. Teorierna är kopplade till sociala behov och relaterar till delaktighet och sociokulturell inspiration.

3.1.1 Eriksons psykosociala utvecklingsteori

Om man tittar på psykosocial utvecklingsteori är Erik H. Eriksons teori intressant. Han delar upp den mänskliga utvecklingen i åtta steg som är fasspecifika. I varje fas finns det en utmaning som människan möts av, där lösningen leder till att man utvecklar sin personlighet. Det är även förutsättningen för att man ska kunna gå vidare till nästa fas och lösa den utmaningen.

(Rennemark 2004:10) Utvecklingsteorin fungerar inte som en trappa; när man gått upp för ett steg lämnar man föregående steg i det förflutna. Erikson menade att man hela tiden bär med sig sina utvecklingssteg. I en viss period kan en fas vara dominerande medan de andra finns i bakgrunden. Till exempel sättet att klara av ett utvecklingssteg påverkar hur man klarar av andra utvecklingssteg. (Tornstam 2005:220-221) Utvecklingsteorin sträcker sig genom hela livet och beskriver åldrandet ur ett livsloppsperspektiv (Rennemark 2004:10). När Erikson dog lade hans fru, Joan M. Erikson, till en nionde fas. De hade tillsammans arbetat med teorin och när Joan M Erikson blev ensam kände hon inte längre igen sig i den sista fasen utan lade till en ny. Den sista fasen förklarar vad som sker hos personer som fyllt 80 år eller mer. (Valfridsson 2005:123-124) Som beskrivits tidigare har varje utvecklingsfas utmaningar som handlar om de sociala relationerna. Dessa utmaningar har ledord som är uppställda parvis vid varje fas och har en speciell betydelse när man vill förklara äldres sociala nätverk i struktur och funktion, i form av stöd och gemenskap under perioden när man blir äldre. (Hagberg 2000:179)

För att förstå åldrandet måste man lägga vikt vid livet personen har bakom sig. Det åttonde steget handlar om ålderdomen och hur man ser på det liv man levtt. Ålderdersmässigt brukar man säga att denna fas sträcker sig från 65 år till 80 år (Valfridsson 2005:128). Utmaningen som ligger till grund för denna fas är om man lyckas med integrering av jaget eller om man kämpar med desintegration och förtvivlan. (Rennemark 2004:11) Man kan även beskriva det som att man försonas med sitt liv eller att man förkastar sig själv och andra. (Valfridsson 2005:128) Tornstam (2005:22) beskriver det som att individen känner att bitarna i det levda livets pussel faller på plats. När man når denna livsfas kan man få en ökad medvetenhet om att livet inte är oändligt. För att nå jagets integritet måste man enligt Erikson försöka hitta en helhet, ett sammanhang eller meningsfullhet i livet. Genom att utgå från sina tidigare erfarenheter kan man resumera det som varit. Men om man istället känner att livet som varit uppfattas som osammanhängande, meningslöst eller obegripligt kan man hamna i desintegration av jaget. (Rennemark 2004:11)

Tornstam skriver vidare att (2005:222) visdom svarar för den grundläggande personlighetsstyrkan och avsmak samt förakt är dess negativa motsatser. Visheten är förknippad med att människan har genomgått alla faserna på ett bra sätt. Det krävs olika saker för olika männi-

skor att nå samma fas men det handlar fortfarande om samma grundläggande frågor. (Tornstam 2005:222) Genom integrationen kommer vishet och omsorg, till exempel förmågan att bry sig om sig själv och andra. Den som hamnar i desintegration och inte har haft med sig ett tillräckligt starkt hopp genom livet kan utveckla en sinnesstämning som lätt förkastar och tar avstånd från till exempel omsorg. (Valfridsson 2005:128) Erikson skriver att bara den person som har haft med andra människor att göra och som har varit med om segrar och nederlag kan förstå vikten av de föregående sju stegen. Stegen beskrivs som en mogen frukt, där man ska acceptera sitt liv precis som det blev utformat, nödvändigt i precis den formen. Samtidigt måste man även förstå att livet ser olika ut hos olika personer och att det är meningsfullt på olika sätt. Genom denna insikt förstår man värdigheten i det liv man själv har levt, detta trots olika påfrestningar och utmaningar. Denna känsla når man genom insikten att livet varit en tillfällig träffpunkt mellan den individuella livscykeln och en del av samhällshistorien. I motsats till att känna dödsfruktan känner man sig som en länk i kedjan av generationer som når både till dåtid och framtid. (Tornstam 2005:224)

Man kan sammanfatta denna fas med att själv- och världsbilden antingen domineras av förståelse, försoning och acceptans eller besvikelse, bitterhet och skuld känslor. Lyckas man med jagets integration uppnår man visdom av sitt eget liv som bygger på egna erfarenheter. (Renemark 2004:11) Man upplever helhet och känner meningsfullhet i livet som varit. Om man inte når denna känsla av jag-sammanhang kan man känna förtvivlan och frukta döden. (Tornstam 2005:222) Bo Hagberg (2000:179) som beskriver teorin i boken *Gerontologi, ålderandet i ett biologiskt, psykologiskt och socialt perspektiv*, menar även att man kan känna meningslöshet om man inte lyckas med den åttonde fasen.

I den nionde fasen fortsätter utvecklingsutmaningen mellan integration och förtvivlan. Förtvivlan kan lätt ta överhanden om resten av kroppen inte hänger med på det sättet som man förväntar sig att den ska. Det är lätt att man blir förtvivlad om man lever i begränsade förhållanden som man inte är van vid. (Valfridsson 2005:129) Den nionde fasen handlar även om ifrågasättande av det liv man levt och hur man har utvecklats. Utmaningarna man stöter på i livet under ålderdomen gör att man börjar reflektera över de förflutna utvecklingsstegen. Man går på nytt igenom de åtta stegen och omprövar dem. Detta betyder även att man måste förstå en äldre människa utifrån hur denna person klarat av de föregående kriserna. Till exempel om

en gammal människa känner rädsla, fruktan, bitterhet eller ensamhet i en säker och trygg miljö, måste man förstå detta i ett större perspektiv, hela utvecklingsprocessen. Man kan inte enbart koncentrera sig på det sociala nätverket eller de sociala förlusterna i personens liv. (Tornstam 2005:223)

Metaforiskt beskrivs Eriksons psykosociala utvecklingsteori som en bergsbestigning. Under själva bergsbestigningen har man målet framför sig. Man fokuserar på svårigheter längs vägen som kan få en att rubba målet för en stund, taggiga buskar, ojämn väg och kanske höjdskräcken. Det är först när man kommer upp till toppen och vänder sig om som man ser skönheten i landskapet man med stor möda tagit sig upp genom. Detta beskrivs som vandringen genom människans liv. (Tornstam 2005:225)

3.1.2 Aktivitetsteorin

Aktivitetsteorin hade inte detta namn från början, när den kom i mitten på 1900-talet var den enda i sitt slag under en längre tid. Under senare år fick teorin detta namn när en annan teori med motsatta antaganden kom till. (Tornstam 2005:120-121) Det centrala i denna teorin är aktivitet. (Tornstam 2005:186) Denna teori antar att gott åldrande är förknippat med aktivitet. Enligt teorin har personer samma behov och önskningsar som tidigare i livet trots att man åldras. Därför är det viktigt att upprätthålla en aktiv nivå av socialt umgänge med andra människor. I och med att man pensioneras och förlorar sin yrkesroll är det även viktigt att ersätta detta för att känna att man fortfarande är behövd som människa. Man kan till exempel ersätta detta med nya roller i familjeliv, föreningar och samhällsliv för att behålla en positiv uppfattning som en värdefull och behövd människa. (Tornstam 2005:120-121)

Namnet på teorin är en aning tvivelaktigt eftersom det egentligen inte är en teori utan handlar om ett grundläggande synsätt. Eftersom åldrandet i vissa fall följs av en rad förluster av olika slag, gäller det att motverka förlusterna genom att hålla sig så aktiv som möjligt. (Tornstam 2005:120-121) Aktivitetsteorins främsta förespråkare RJB Havighurst menar att nyckeln till att bibehålla en positiv självkänsla som pensionär är att försöka ersätta gamla roller med nya. (Hagberg 2000:179) Välbefinnandet ökar även om man på olika sätt håller sig aktiv. (Tornstam 2005:182)

Ett av teorins antaganden handlar om att de äldre som är aktiva, har olika sysselsättningar samt har kontakter med andra människor blir mer tillfredsställda och bättre anpassade i tillvaron. Teorin säger även att om man som äldre fortsätter att vara aktiv i de roller man haft under medelåldern och kompenseras med nya när man pensioneras skapas bättre förutsättningar under ålderdomen. Genom att skapa nya kontakter när man förlorat andra, bidrar det även till att man får bättre förutsättningar för att leva ett innehållsrikt liv som äldre. (Samuelsson 2000:253) Förespråkarna för aktivitetsteorin rekommenderar att fortsätta med aktiviteter och förbli aktiv så länge som möjligt, eftersom de även menar på att samhällsnormen handlar om att vara produktiv. När man stimulerar äldre till fortsatt hög aktivitetsnivå förbättras även deras integration i samhället. (Samuelsson 2000:253-254)

Aktivitetsteorin är idag kritiserad (Kristensson & Jakobsson 2010:23) och forskning visar att teorin inte utgör ett enkelt recept på gott åldrande. Det påverkas även av individens olika kroppsfunktioner, miljön och personliga faktorer. (Fänge & Carlsson 2010:107) Stig Berg (2007) menar i sin bok, *Åldrandet: individ, familj, samhälle*, att man i många fall inte kan hitta några samband mellan livstillfredsställelse och aktiviteter, och om man gör det handlar det främst om aktiviteter som har hög kvalitet, till exempel tillsammans med barn och nära vänner. (Berg 2007:191)

3.2 Sociokulturell Inspiration

Sociokulturell inspiration, sociocultural animation, animation socioculturelle, sosiokulttuuri-innostaminen, har funnits världen över under en lång tid och även fast det är ett hyfsat nytt begrepp i Finland har det funnits här länge. (Kurki 2005:10, Kurki 2010:72) Utifrån det etymologiska perspektivet kan man titta på två olika ord för att få fram innebörden. Dels det latinska ordet anima som betyder att ge liv, anda och själ till något, men även ordet animus som kan bindas till motivation och rörelse. Genom detta perspektiv betyder ordet att ge liv, motivera människor till verksamhet, forma relationer, arbeta för samhällets bästa, fostra till deltagande och inspirera människor till att bli självmedvetna och att uppfylla sig själva. Detta är nyckelidén i alla typer av sociokulturell inspiration. (Kurki 2000:162) Man beskriver även inspirerande som ett redskap för vardagens sociala verksamhet. (Kurki 2005:10, Kurki 2010:66) Man säger att sociokulturell inspiration definieras som medvetenhet och kvalitets-

mässig förändring och transformation, där målet är att skapa ett samhälle som är reflekterande och har kunskap om solidariska värden. (Kurki 2010:66) Sociokulturell inspiration uppstår ifrån behoven och problemen i samhällen. (Kurki 2000:162)

3.2.1 Begreppets historia

Begreppet uppstod i Frankrike, dels som ett koncept men även som en aktivitet, efter andra världskriget. (Kurki 2000:162) Under kriget hade samhället kollapsat och förtryckts och man behövde hjälp med att bygga upp det igen. Genom uppbyggnaden strävade man till att samhället åter skulle verka för demokratisk frihet, brödraskap och jämlikhet. Man tog sociokulturell inspiration till hjälp för att starta en rörelse som bland annat utbildade och bildade arbetarklassen. (Kurki 2005:12-13) Det var genom rörelsen Education Populaire som framför allt koncentrerade sig på utbildning och kulturella behov av arbetarklassen. Man märkte i arbetet att sociokulturell inspiration kunde användas som en metod för att stärka demokratiska värden. (Kurki 2000:162) Sociokulturell inspiration användes som en form av socialt arbete. (Kurki 2010:65)

På 1960-talet blev sociokulturell inspiration ett yrke för social fostran, professionalliserat genom volontärarbete och FN:s organ Unesco antog även sociokulturell inspiration som ett begrepp. (Kurki 2000:162) Sedan dess har begreppet, verksamheten, spridit sig till andra delar av Europa, Kanada, Latinamerika och Afrika. Framför allt har sociokulturell inspiration brett ut sig till länder med spanska, portugisiska, franska och italienska som språk. I Europa kan man även finna verksamheten i Nederländerna, Schweiz, Ungern och Finland. (Kurki 2010:65-66)

Man använder olika ord runt om i världen och i Finland, på finlandssvenska, använder man Sociokulturell inspiration med tungvikt på inspirerande. (Kurki 2005:10) I Sverige använder man sociokulturell animation med tungvikt på animation, men verksamheten har inte fått någon större plats även fast man kan finna det inom folkrörelser och studieförbund. (Eriksson & Markström 2000:130-131) Begreppet sociokulturell inspiration har varit svårt att översätta till andra språk eftersom det innehåller många olika dimensioner. I Tyskland får begreppet plats inom ramen för social pedagogik medan i Anglo-Amerikanska världen hamnar inom samhällsutveckling, community development, populär utbildning, popular education och i empo-

wermentanalyser. (Kurki 2000:162) I Latin Amerika har begreppet spridits via ”educati3n popular” rörelsen och där återfinns man det som en mer radikal och revolutionär rörelse än i Frankrike. Den brasilianska mannen Paulo Freire har även haft ett stort inflytande. I Finland har verksamheten haft en lång tradition även fast det inte är studerat inom ramarna för sociokulturell inspiration. Man uppskattar att den äldsta traditionen av sådan här typ av verksamhet, går tillbaka till byfester där man sjöng poesi och primitiva ballader. Senare kan man hitta verksamheten i bland annat religiösa rörelser, arbetarrörelser och ungdomsrörelser. (Kurki 2000:162)

3.2.2 Begreppets ursprung och dimensioner

För att beskriva den sociokulturella inspirations verksamheten delas detta in i tre dimensioner: en pedagogisk, en social och en kulturell. Med denna indelning strävar man efter att utveckla människors personliga värderingar och att engagera människor i gemenskaper. Dimensionerna förenas i sociokulturell inspirations verksamhet. (Kurki 2005:14-15) Indelningen bottenar i en djupare syn på kulturen, som har en viktig plats i sociokulturell inspiration. Man kan dela upp de allmänna definitionerna av kultur i tre grova grupper, där sociokulturell inspiration baserar sig på den tredje uppfattningen. (Kurki 2005:13, Kuriki 2010:66)

Den första uppfattningen säger att kultur är inlärd och bygger på kunskap och konstnärlig kreativitet. Kulturen representerar en finare värld, vilken bara ett fåtal av befolkningen har tillgång till. Genom en speciell fostran och utbildning kan man ändå nå denna hemliga värld. Enligt den andra uppfattningen är kultur ett sätt att leva, som man tillägnar sig via socialisationsprocessen. Det kommer från det sociala arvet som man delvis omedvetet anpassar sig efter. Folkgrupper och gemenskaper har egna kulturer som speglas av deras levnadssätt. (Kurki 2010:67) Den tredje uppfattningen som sociokulturell inspiration bygger på, menar även att kultur är ett sätt att leva, en livsstil i vissa gemenskaper. Här blir anpassningen till den gamla kulturen viktigast. Människan blir inte bara en produkt genom kulturen utan även en skapare, enligt den fullständiga definitionen. En viktig del i kulturen är att människan är aktiv, deltagande och gör medvetna val. Detta innebär en skapande process där initiativen kommer från folket själva. Kulturen blir då både en personlig och kollektiv sak, där man tar ansvar för sitt eget liv och har förmåga att förhålla sig kreativt till sitt liv i nutiden så som i framtiden. (Kurki 2005:14)

De olika dimensionerna kommer alltså från kulturens tredje uppfattning och har olika fokus. I den pedagogiska dimensionen är personen i fokus. Man strävar med hjälp av pedagogiken till att människan ska nå en personlig utveckling, förändra sina attityder, utveckla sitt kritiska tänkande, bli mer medveten om det egna ansvaret, få en större mottaglighet och att väcka motivation. Exempel på olika verksamheter med detta som mål är: Seminarier och kurser, debatter, workshoppar och kulturcirklar. (Kurki 2005:15)

I den sociala dimensionen är gruppen och gemenskapen i fokus. Denna dimension sammanför människor på samma sätt som demokrati. Deltagande är en av nyckelpositionerna i demokrati och man menar att det är på så sätt som integreringen sker i samhället och i gemenskaper. Detta i sin tur leder till en stark vilja till förändring. (Kurki 2005:15)

I den kulturella dimensionen är fokus att utveckla sin kreativitet och att kunna uttrycka sig på många olika sätt. Exempel på olika verksamheter som för kulturarvet vidare är: Konserter, besök till museer och konst utställningar. Men man får inte glömma bort ickeprofessionell kultur så som publikkonst, amatörteater, dans, musik, handarbete, språk och litteratur. Tilläggs kan även idrott, äventyrsupplevelser, naturupplevelser, meditation, lekar och spel. (Kurki 2005:15)

Deltagandet är en viktig grundsten i sociokulturell inspiration. Deltagandet har tre målsättningar som man strävar efter. Det första man gör är att få människor att delta i processen genom att väcka initiativkraft och ansvarskänsla. Sedan skapar man aktiva och driftiga nätverk och uppmanar människorna till att bilda olika grupper. Till sist försöker man få varje människa att bygga upp sitt liv, nu och i framtiden, under personligt ansvar och på ett samhällligt plan. (Kurki 2005:15)

3.2.3 Inspiratören

Personen som arbetar med sociokulturell inspiration brukar kallas inspiratör. Det finns olika uppgifter som hör till inspiratörens roll (Kurki 2005:16) men bara ett grundläggande krav; man måste ha en viss glöd. Man kan inte inspirera om man inte är inspirerad själv. (Kurki 2010:68) Man pratar om att inspiratören ska fungera som en katalysator, en möjliggörare.

Uppgiften är att göra verksamheten dynamisk, aktiv och driftig, mera sensitiv, mottaglig, kunna motivera, peppa, sporra och uppmuntra människor till att engagera sig. Inspiratörens uppgift är även att möjliggöra deltagandet genom att förmedla kunskap och ordna yttre faktorer. En av de största uppgifterna måste ändå vara att uppmana till nya upplevelser och att hjälpa människor att använda sina nya kunskaper. Konsten att känna till olika metoder för grupparbete är även ett av redskapen för den som arbetar med sociokulturell inspiration. (Kurki 2005:15-16)

Sociokulturell inspiration är en verksamhet med tydliga mål och planer. Det finns ingen speciell verksamhetsmetod, men det bygger på deltagande (Kurki 2005:16), delaktiggörande (Kurki 2010:68), pedagogik. Det finns ingen modell för sociokulturell inspiration eftersom allt som görs inom ramen för detta begrepp är unikt. Varje gemenskap är uppbyggd på sitt sätt och målgrupperna som utövar sociokulturell inspiration kan variera. (Kurki 2005:16) Man kan alltså inte kopiera inspirationen och flytta den från en grupp till en annan. (Kurki 2010:69) Utgångspunkten för verksamheten, sociokulturell inspiration, är människors vardag, det som sker här och nu. Som inspiratör söker man upp platser där människor finns. Det är även viktigt att alltid komma ihåg att sociokulturell inspirations verksamhet är öppen och frivillig. Varje individs självbestämmande respekteras högt och mångfald är en viktig del. (Kurki 2005:16) Det är även viktigt att målgruppen är med i hela processen när man planerar, genomför och utvärderar program och projekt. De ska vara med och bestämma utifrån sin vardag och sina behov, eftersom de är grunden till varför man organiserar aktiviteter i samhället. (Kurki 2005:17)

3.2.4 Inspirationens skeden och element

Sociokulturell inspirations verksamhet har alltid tre skeden som även kan hittas i Paulo Freires verksamhet. Det första, socioanalytiska skedet, handlar om innan förändring måste kunskap finnas för hur det fungerar, dess verklighet. Nästa, det hermeneutiska skedet, handlar om att tolka och förstå verkligheten. Frågor ställs och svar söks på varför verkligheten ser ut som den gör. Det blickas mot framtiden för att bygga upp en blid kring hur verkligheten som bäst kunde vara. I det sista, praktiska skedet, eftersöks ett redskap som ska hjälpa till att förändra, mot en ljusare framtid. (Kurki 2010:69)

Inspirationen bygger på åtta element. Det första elementet handlar om att försöka bygga en social rörelse, skapa och stärka en social förändring. Man skapar start- och delaktighetsprocesser för att väcka initiativförmåga och ansvarskänsla. Sedan uppmuntrar man till att sluta sig samman i grupper. Inspiratörens roll är här, som nämnts tidigare, att fungera som en katalysator och att stimulera, provocera, uppmuntra och motivera till delaktighet. Inspiratören är därför en viktig byggsten som möjliggör delaktighet, framförallt att uppmuntra till nya upplevelser och att använda sina nya erfarenheter. (Kurki 2010:69) Det andra bygger på att man genom inspiration lär sig något. Detta bottnar i den aktiva och delaktighetsgörande pedagogiken där inspiratören inte ger färdiga modeller utan själv deltar i verksamheten. Sociokulturell inspiration bygger alltid på människornas eget deltagande i verksamheten, så som planering och utvärdering. Det ska finnas en pedagogisk relation mellan individerna och inspiratören som bygger på jämlikhet där individens autonomi, självständighet, respekteras. (Kurki 2010:70)

Det tredje elementet handlar om att bryta den felaktiga uppfattningen om att kultur bara är till för vissa i befolkningen. Man erkänner även individens förmåga att skapa sin egen livskvalitet som aktiva deltagare när de utvecklar gemenskaper. Genom att forma sin egen vardag skapar man även kultur. Det fjärde elementet är att inspiration skapar och stärker uppkomsten av självständiga sociala grupper och gruppprocesser. Bildandet av grupper är en förutsättning för att samhörighet ska uppstå. (Kurki 2010:70)

Det femte elementet diskuterar inspiration som en social tradition som skapar initiativkraft, delaktighet och växelverkan mellan verksamheter och dess reflektioner. Utgångsläget är individens miljöer från vardagen, och arbetet börjar där. Man utgår även från individens nivå och använder metoder utgående från detta för att nå fram. I det sjätte elementet beskrivs de två pelarna som inspirationen bygger på. Dels den ideologisk-filosofiska delen och dels de metoder och tekniker som utgår från den filosofiska delen. Man betonar även att metoder som är krävande, dikterande och antialogiska inte är en del av sociokulturell inspiration. (Kurki 2010:70)

I sjunde elementet klargörs att man inte kan kalla all verksamhet som innehåller delaktiggörande social aktivitet och gruppbildning för inspiration, eftersom denna verksamhet ska vara

planerad, genomtänkt och målinriktad. Sociokulturell inspiration strävar efter att göra gemenskaper och samhällen mänskligare och bättre. Man reflekterar över samhället, verksamheten och individen. I det sista elementet förklaras det att inspiration är ett instrument som används för olika typer av kommunikation, dels på ett individuellt plan men även mellan grupper. Man verkar i olika led, horisontellt i verkan med liknande individer och grupper, men även vertikalt i relation till myndigheter. (Kurki 2010:70)

3.3 Delaktighet

På 1970-talet skrev Herbert Blummer om det nya begreppet delaktighet som vuxit fram som andra nya begrepp, genom att samhället har fått nya sociala problem. Man ser att ordet används som en lösning till problemen att vara utanför och underordnad. Det växte alltså fram i ett försök att se utanförskap från ett annat perspektiv. (Gustavsson 2008:24-28)

3.3.1 Olika beskrivningar och definitioner av delaktighet

I litteraturen beskrivs delaktighet på två sätt, delaktighet för att beskriva en persons egenskap eller delaktighet som resultat av en samhällsprocess. (Molin 2004:61) Enligt SAOL, svenska akademins ordlista, (Svenska akademien 2006:139) betyder ordet delaktig, som har del i eller av något. I boken *Delaktighetens språk* skriver Martin Molin (2004:61) om SAOLs betydelse av ordet. Molin (2004) skriver att ordet *något* kan definieras som en social gemenskap, en aktivitet eller en uppgift. Uppgiften kan tänkas komma från skolan eller arbetet och när individen har löst uppgiften kan man få en känsla av tillhörighet. (Molin 2004:61) Etymologiskt, taget från den engelska benämningen participation, ser man på två ord. Pars vilket betyder del och capere som betyder taga. (Molin 2004:62)

Världshälsoorganisationen, WHO, har givit ut en klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa, ICF. Där beskrivs delaktighet som en persons engagemang i en livssituation. Man sätter in begreppet i förhållande till hälsans situation, kroppsfunktioner och kroppsstruktur, aktiviteter och faktorer i omgivningen. (Molin 2004:65-66) Man beskriver det även som att man är involverad i en livssituation. De definierar även ordet delaktighetsinskränkningar som problem som en person kan ha vid engagemang i livssituationer. (Björck-Åkesson & Granlund 2004:38, Nordenfelt 2004:56)

Om man går in lite djupare på beskrivningen av delaktighet som ICF gör, beskrivs det som skärningspunkten mellan en persons aktivitet och miljön, det vill säga genom samspelet mellan individ och den omgivande miljön. I begreppet delaktighet ingår att vara autonom, självständig, och bestämma över sitt eget liv, även om man inte kan utföra aktiviteter på egen hand. Den egna viljan och motivationen, personliga mål och roller är betydelsefulla för att känna delaktighet. (Björck-Åkesson & Granlund 2004:36) Man kan tolka ICF på olika sätt, en individs engagemang i livssituationer kan betyda olika saker. Molin (2004) beskriver en fotnot till ICF där man diskuterar begreppet engagemangs innebörd. Man involverar dessa innebörder: delta eller ta del av, vara inkluderad, vara upptagen inom ett livsområde, vara accepterad eller ha tillgång till behövda resurser. Man lyfter även fram subjektiva erfarenheten av engagemang, tillhörighet. (Molin 2004:66)

I USA beskrivs begreppet delaktighet som en process som leder till att både olika samhällsområden och omgivningen blir tillgängliga för alla till exempel service, information och dokumentation. Om det finns tillgänglighet men den inte används kan man inte säga att delaktighet finns. Tillgänglighet är alltså en förutsättning för delaktighet och förhållandet där emellan tydliggörs genom följande citat. (Molin 2004:64)

Det är med tillgänglighet som det är med information - den kan man kräva och den kan man ge. Men vare sig delaktighet eller kunskap kan man kräva eller ge. De måste erövras. (Bodil Jönsson Professor i Rehabiliteringsteknik vid Lunds Universitet hämtat ur Molin 2004:64)

Almqvist et al. (2004) skriver om att delaktighetsbegreppet alltid innehåller en upplevelsedimension. Hur man som individ uppfattar begreppet delaktighet beror på många faktorer. Tre av dem som Almqvist et al. (2004) tar upp är: roll i sammanhanget, ålder och personkaraktäristiska faktorer. (Almqvist et al. 2004:138)

Delaktighet beskrivs med hjälp av fyra olika komponenter: känslan eller upplevelsen av engagemang och motivation, agerande, sammanhangets upplevda villkor och fördjupningars sociala och utmärkande drag samt miljöns förutsättningar att erbjuda fördjupningar. Man relaterar dessa komponenter i en tidsram: dåtid, nutid och framtid. Fokus ska alltid ligga på nutid och kan bara tolkas i relation till dåtiden och föreställningar om framtiden. (Almqvist et al. 2004:141)

3.3.2 Sju kriterier för delaktighet

Molin (2004) beskriver delaktighet som ett dimensionsbegrepp och menar att delaktighet inbegriper både subjektiva och objektiva dimensioner (Molin 2004:63, 75). Delaktighet borde definieras som både egenskaper hos individen och som det som sker mellan individen och omgivningen. (Molin 2004:75) Ett sätt att förstå delaktighet är att fråga vad minimal respektive maximal delaktighet är. Minimal delaktighet kan handla om att definiera var utanförskap börjar. Maximal delaktighet kan handla om flera kriterier som måste finnas för att man ska känna delaktighet. Molin (2004:63) beskriver sju kriterier för delaktighet.

Det första kriterium som Molin (2004) beskriver är begreppet engagemang. Engagemang definieras utifrån hur individen utför uppgiften och förutsätter inte aktivitet från individens håll. En individ kan ha tillgång till behövda resurser, vara accepterad, inkluderad och ta del av något utan att vara engagerad eller aktiv. Det andra kriteriet är aktivitet och definieras i ICF som en persons genomförande av en uppgift eller handling, vad en person gör. Aktivitet kan utföras på olika sätt med olika typer av engagemang. Engagemang och aktivitet kan vara svåra att skilja från varandra beroende på om känslomässigt eller intellektuellt engagemang kan definieras som en aktivitet. Till exempel kan en person delta i en aktivitet och sitta tyst under aktivitetens gång. Kan detta då betyda att man inte är delaktig för att man inte deltog i diskussionen i aktiviteten? Frågan är om delaktighet alltid måste innefatta en form av handling. Individen kan uppleva delaktighet i ett sammanhang utan att vara engagerad och aktiv och omgivningen kan dra samma slutsats. Detta resonemang handlar om att man anser tänkande som en handling och det är en subjektiv upplevelse av delaktighet. Delaktighet kan givetvis inte enbart mätas genom en subjektiv upplevelse, det måste finnas fler kriterier för det. (Molin 2004:67-69)

Ett annat kriterium, ett av de mest grundläggande, är formell tillhörighet. Hit hör till exempel att vara inskriven på en aktivitet eller kurs och delta i undervisningen. Formell tillhörighet legitimerar deltagande och det kan även finnas situationer där formell tillhörighet inte är nödvändig. I detta resonemang utgår man dock från organiserade verksamheter där formell tillhörighet ingår. Tillhörighet kan även delas upp i två grupper; dels formell tillhörighet, som beskrivits ovan, och dels informell tillhörighet. Formell tillhörighet säger inget om en individ är accepterad i gruppen eller inte, informell tillhörighet handlar då om den subjektiva upplevel-

sen av tillhörighet, det vill säga upplevelsen av att tillhöra något. Medan formell tillhörighet ofta auktoriseras av uppifrån kommande beslut och avser en viss tid, är informell tillhörighet något som tillskrivs dagligen i vardagen, mellan individer som är på samma nivå. (Molin 2004:69-71)

Nästa kriterium som tas upp är självbestämmanderätt och autonomi, möjligheten av att göra egna självständiga val och att bestämma över sin situation. Autonomi beror på den sociala situationen som individen är en del av. Rätten till autonomi innefattar även att kunna avstå från delaktighet i valda situationer. Makt definieras även som ett kriterium. Det är ett stort och brett begrepp men om man ser det i förhållande till delaktighet handlar det om förmågan att bestämma över sig själv, egenmakt och möjligheten att få sin vilja igenom i ett socialt sammanhang. (Molin 2004:72-73) Det sista kriteriet för delaktighet som Molin (2004) beskriver kallas för interaktion. Interaktion handlar om ömsesidighet i ett socialt sammanhang, ett givande och tagande som förutsätter handlingar från både individ och omgivning. (Molin 2004:74)

En vanlig fras som används när man pratar om delaktighet är aktivt deltagande i samhällslivet. Här kan termen deltagande användas som minimal delaktighet, där formeln för delaktighet kunde vara deltagande plus aktivt engagemang. (Molin 2004:70) Minimal delaktighet finns bara om ett av de sju ovan nämnda kriterierna existerar. Maximal delaktighet finns bara om extern och intern delaktighet förekommer och det finns subjektiva och objektiva dimensioner som uppnås och det finns en interaktion mellan samhälle och individ. (Molin 2004:79)

3.3.3 Mätning av delaktighet

Delaktighet kan inte mätas på annat sätt än att personen själv bedömer sin delaktighet. (Björck-Åkesson & Granlund 2004:36) Detta bedöms lättast med hjälp av en delaktighetsprofil i flera livssituationer som personen har, eftersom upplevelsen kan variera beroende på situation, samspel, personens utveckling och erfarenheter. (Björck-Åkesson & Granlund 2004:41) För att kunna säkerställa om en individ är delaktig måste man få en bild av individens upplevelser av delaktighet. Individens upplevelser och agerande bygger på dennes betingelser av sammanhanget. Nyinformation blandas med tidigare erfarenheter, känslor och kunskap och

ger en upplevelse över tid. Upplevelserna handlar om dåtid, nutid och förväntningar och mål för framtiden. (Almqvist et al. 2004: 141)

3.3.4 Gemenskap

Tidigare i texten har minimal delaktighet definierats som var utanförskap börjar (Molin 2004:63) och utanförskap kan definieras som att man ställs utanför den samhälleliga gemenskapen (Eriksson 2004:71). Delaktighet definieras som att man har del i eller av något, där Molin (2004:61) menar att *något* kan uppfattas som social gemenskap. Jag kommer i detta underkapitel att diskutera gemenskap utifrån ett socialpedagogiskt perspektiv för att få en djupare förståelse av begreppet och dess betydelse i förhållande till delaktighet.

I SAOL definieras gemenskap som samhörighet eller nära förbindelse. (Svenska akademien 2006:281) Gemenskap kan ses från olika perspektiv och idag råder det olika uppfattningar om vilket perspektiv man kan se begreppet ifrån. Vår tids gemenskaper ser annorlunda ut än vad gemenskap uppfattades som förr. (Eriksson 2004:98)

I boken *Socialpedagogik och samhällsförståelse* skriver Lisbeth Eriksson (2004:71) ett kapitel om *Gemenskapen då och nu*. Eriksson tar upp tre olika sätt att se på gemenskap och utgår ifrån ett historiskt perspektiv. Paul Natorp, John Dewey och Ferdinand Tönnies levde i slutet av 1800-talet och början på 1900-talet. De har alla egna uppfattningar kring vad gemenskap betyder. Natorps utgångspunkt var att gemenskapen eller samhället var god. Han menade att det i gemenskapen fanns samlad erfarenhet och kunskap. Natorp såg även gemenskap som att äga gemensam egendom. Han menade att moralen skapas i gemenskapen och om en individ har dålig moral beror det på gemenskapen. Dewey såg samhället som något alla borde känna sig delaktiga i. Hans utgångspunkt kan man hitta i utbildningen där han fokuserade på det som binder människor samman. Han menade att det bildas en allmän mening i gemenskapen där individernas politiska och moraliska ställningstaganden utvecklas. Han menade även att det inte finns något givet innehåll i gemenskapen utan att man skapar det i dialog och kommunikation med andra individer. För att kunna forma en gemenskap måste man ha liknande värderingar och mål, en gemensam förståelse. Tönnies pratar om *gemeinshaft* och *geshellschaft* som betyder en tänkt historisk gemenskap och den framväxande moderna gemenskapen. Den historiska gemenskapen bygger på att alla människor i gemenskapen har en förståelse för var-

andra som fanns där naturligt. Den brukar även kallas för den varma kretsen, tyst gemenskap eller äkta gemenskap. Den är så naturlig att man inte märker den och präglas av lojalitet utan krav på att få något tillbaka. Till exempel familjen kan räknas till den historiska gemenskapen. Den moderna gemenskapen handlar istället om ett mekaniskt aggregat, ett konstgjort föremål som baserar sig på konflikter. Människan har varken vänner eller fiender utan bara konkurrenter. (Eriksson 2004:73, 75-80)

Det andra perspektivet som Eriksson (2004:81) tar upp är det kommunitaristiska. Detta kan ses som ett nutidsperspektiv om man jämför med det historiska. I detta perspektiv utgår man från vår samtid och ser gemenskapen som det centrala. Det finns olika inriktningar inom kommunitarismen men något som anses vara centralt är att man ser stärkta gemenskaper som bästa sättet att hantera samhälleliga konflikter. Man är kritisk till liberala institutioner och vad de anses skapa. Inom kommunitarismen ser man två olika sätt att bygga en gemenskap på. Det första kallas integrationsperspektiv och handlar om anpassning av personliga och politiska ideal. I samhället upplevs det som att känslan av tillhörighet och solidaritet har gått förlorad. Det andra sättet kallas för deltagarförespråkande och handlar om att man har tappat möjligheten till politisk handling och påverkan. (Eriksson 2004:81, 86, 90-91)

Det tredje perspektivet, det postmoderna, menar att gemenskaperna förändras över tid. Det ses som något som fanns då och något som kommer finnas i framtiden. Gemenskapen ses idag som det förlorade paradiset. I gemenskapen kan man känna trygghet och alla har en gemensam önskan om att förbättra gemenskapen. Man kan även räkna med att få hjälp om man hamnar i kris. Idag fungerar det annorlunda, gemenskaperna kräver lydnad och i utbyte mot rättigheter, vilket leder till att man får göra avkall på sin frihet. Idag handlar det mer om att ge och ta. Trygghet ställs mot frihet och gemenskap mot individualitet. Gemenskapen idag bygger inte på samma förståelse som den en gång gjorde. Den nya gemenskapen betyder osäkerhet för individerna när man inte vet vilka regler som gäller. (Eriksson 2004:91-92) Då fanns en tro på gemenskap som kunde vägleda individerna, man kunde värdera val och handlingar gentemot gemenskapens. I detta låg en trygghet som idag har bytts ut mot frihet. De nya gemenskaperna anses som små, tillfälliga och flyktiga. (Eriksson 2004:98-99)

Ett annat sätt att se på gemenskap är att läsa Bent Madsens (2006) bok *Socialpedagogik: Integration och inklusion i det moderna samhället*. Där beskriver han Zygmunt Baumanns sätt att dela upp gemenskapen i två delar, den estetiska gemenskapen och den etiska gemenskapen. Den estetiska gemenskapen består av sociala band utan etiska förpliktelser. Den är tillfällig, flyktig och saknar långvariga sociala relationer. Den är lika lätt att avbryta som att skapa och har ingen större sammanhållningskraft. Den etiska gemenskapen påminner om Tönnies historiska gemenskap. Man skapar gemenskaper på ömsesidiga etiska förpliktelser, man delar värderingar, erfarenheter och livspraxis med varandra. Detta skapar trygghet, solidaritet och ett skyddsnät. (Madsen 2006:242-243) Madsen beskriver även en annan typ av gemenskap, konsumentgemenskapen, som är vanlig idag och liknar den estetiska gemenskapen. Grunden har skapats från den kommersiella marknaden där det gemensamma innehållet är konsumtionen av bestämda upplevelser, livsstilar, och symbolvaror. Rollen som konsument får en större betydelse i det samhälleliga deltagandet i gemenskaper. (Madsen 2006:244) Eriksson (2004) menar att i och med dessa olika sätt att se på gemenskap har begreppet börjat att förlora sin betydelse. Det finns idag inte längre en samstämmighet kring hur man ska definiera begreppet. (Eriksson 2004:100)

Gemenskap är något bra och livsnödvändigt som är överordnat den enskilda individen. Det är en övertygelse som handlar om att alla individer ska vara del av gemenskapen. Gemenskap ses även som ett led att lösa samhälleliga konflikter. Gemenskaper bygger på att människor har gemensamma värderingar och att vara med i gemenskapen betyder då att man utgår från dessa värderingar i handling och tankar. Gemenskapen är ovärderlig för den enskilda människan och det är i relation till andra som man utvecklas. (Eriksson 2004:71) Man måste göra skillnad på medlemmar och främlingar för annars skulle gemenskapen förlora sin mening. (Eriksson 2004:90) Det är även viktigt att komma ihåg att gemenskapen upprätthåller sin existens genom att vara exkluderande. Gränserna sätts upp för att bibehålla gemenskapen. (Madsen 2006:243) Om man inte kan läsa av gemenskapens värderingar och normer kan man hamna utanför gemenskapen. (Eriksson 2004:91)

4 METOD OCH GENOMFÖRANDE AV UNDERSÖKNING

I detta kapitel presenteras metoden som använts i examensarbetet och hur undersökningen genomförs. Kapitlet handlar om insamling av data, bearbetning och analys av data, tillförlitlighet och generaliserbarhet samt etiska överväganden.

4.1 Metodval

I detta examensarbete används kvalitativ metod. Enligt Jacobsen (2007:15) är den kvalitativa metoden öppen och flexibel och passar bra när man vill utveckla ny kunskap och få en djupare förståelse. I examensarbetet vill jag få en djupare förståelse om man med sociokulturell inspiration kan öka äldres känsla av delaktighet och därför lämpar sig den kvalitativa metoden i mitt examensarbete.

En stark sida med den kvalitativa undersökningen är att det blir hög intern validitet, själva förståelsen av fenomenet kommer fram. (Jacobsen 2007:51) Det är detta jag är ute efter i min undersökning, hur den undersökta ser på verkligheten. Svaga sidor med en kvalitativ undersökning är att den är resurskrävande (Jacobsen 2007:51). Det tar lång tid att genomföra undersökningen och forskaren måste ofta nöja sig med få respondenter. Det kan även bli problem med den externa validiteten, ifall endast ett fåtal personer undersöks får undersökningen inte så hög representativitet. Ett tredje problem med en kvalitativ undersökning är att materialet som samlas in blir komplex. Det kan bli svårt att tolka materialet, eftersom det ofta är ganska stort och svårt att strukturera. (Jacobsen 2007:51) I kvalitativ undersökning kommer forskaren nära sin undersökningsgrupp och detta kan leda till att det kan bli svårt att fortsätta vara kritisk, fri och obunden till materialet som samlas in. Undersökningseffekten kan även vara ett problem, om själva undersökningen skapar svar. Respondenten kan även bli påverkad av situationen. Det kan vara svårt att avsluta undersökningen i och med att det ofta är mycket material. Det är svårt att ha ett helt öppet sinne i undersökningar. Öppenhet är ett ideal, något forskaren strävar efter. Beroende på vem forskaren är och vad personen har varit med om i livet så kommer undersökningen att påverkas av det. (Jacobsen 2007:52) Enligt Trost (2010:54) är det även viktigt att kunna skilja på sig själv som intervjuare och som privatperson. Jag har varit medveten om de svaga sidorna och har försökt att hålla kvar min förmåga att reflektera och tänka kritiskt i min undersökning.

4.1.1 Insamling av data

Datainsamlingen i mitt examensarbete gjordes genom kvalitativ intervju, öppen intervju. Jacobsen (2007) skriver att öppen intervju är lämplig när forskaren vill tolka och förstå ett visst fenomen. Han menar vidare att det är viktigt att förstå att det handlar om enskilda individers åsikter och uppfattningar och därför speglar resultatet inte nödvändigtvis vad en grupp tycker (Jacobsen 2007:93). Jacobsen (2007:95-96) skriver vidare att intervjuerna oftast är prestrukturerade för att det ska vara lättare att sedan analysera dem. Trost (2010) förklarar kvalitativ intervju och använder bland annat namnet fokusintervju. Intervjun har det vill säga ett fokus; den är strukturerad och handlar om ett tema. (Trost 2010:42-43)

Respondenterna som väljs ut till undersökningar är representanter för det fenomen man vill undersöka och de har direkt kännedom om fenomenet (Jacobsen 2007:120). Enheterna som valdes ut i examensarbetet var respondenter, det vill säga personer som är med eller har varit med i en form av sociokulturell verksamhet. Enligt Jacobsen (2007:123) är ett av urvalskriterierna att välja personer som antas värdefulla och kan ge värdefull information. Jag samarbetade med Svenska arbetarinstitutet, Arbis, när jag gjorde mina intervjuer. Arbis är Finlands största finlandssvenska medborgarinstitut och erbjuder medborgare olika sorters aktiviteter. (Svenska arbetarinstitutet 2012a) För att nå ut till pensionärerna kom jag överens med rektorn på Arbis att bästa sättet var att dela ut informationsbrev, se bilaga 1, i kafét och på några kurser riktade till pensionärer. Under höstterminen 2011 och vårterminen 2012 fanns det 41 kurser på Arbis som bara var riktade till seniorer, pensionärer. Under vårterminen gick det 28 kurser och för att begränsa urvalskriterierna ytterligare valdes kurser som går på huvudinstitutet, vilket var 26 stycken. (Svenska arbetarinstitutet 2012b) Eftersom min tid var begränsad valde jag att gå till Arbis under lunchtid och tidig eftermiddag. Utdelningen av informantbrev skedde under tre dagar i början på mars 2012 och jag delade sammanlagt ut 35 brev i kafét och på två kurser.

Enligt Trost (2010) är första kontakten med respondenten viktig, eftersom man ska försöka motivera dem till att ställa upp. Han nämner olika saker som är bra att diskutera med respondenten. Om man pratar med respondenten i telefon ska man först ursäkta att man stör och sedan presentera sig med namn och berätta varifrån man kommer, till exempel vilken skola man går på. Sedan ska man berätta kortfattat vad undersökningen handlar om, när och var man

planerar att genomföra intervjun och hur lång tid det kommer att ta. Sedan ska man fråga om respondenten kunde vara intresserad av att ställa upp. (Trost 2010:81-82) Första kontakten med responderterna gick ut på att jag delade ut informationsbrevet, se bilaga 1, och höll ett litet tal där jag nämnde de saker som Trost (2010) påpekar. Först gjorde jag en kort presentation av mig själv och sedan berättade jag om undersökningen. Jag nämnde vad jag heter, var jag studerar, vilket syfte undersökningen har samt information om intervjun. De flesta pensionärerna ville tänka på saken, men några bokade intervjun direkt.

Enligt Ryen (2004) är urval en omdömesfråga och det kan vara svårt att bestämma antalet i förväg. Hon menar att urvalet klarnar under arbetsprocessen. Kvalitativa studier bygger aldrig på väldigt många undersökningsspersoner. Ryen (2004) skriver att studentuppsatser på lägre nivåer ofta omfattar mindre än tio intervjuer. (Ryen 2004:85) Ryen (2004) diskuterar vidare olika författares syn på urval och skriver att Bertaux pratar om något som han kallar mättnadspunkt. Denna punkt bestäms av intervjuernas innehåll, inte antalet intervjuer. Denna punkt nås när man intervjuar och inte känner att man får mer ny information. En annan författare, Seidman, framhäver att det finns två kriterier för urval. Det första är tillräcklighet, antalet ska vara tillräckligt stort för att spegla bredden av deltagare. Det andra är tillfredsställande information, vilket motsvarar mättnadspunkt. Ryen (2004:86-87) skriver även att resurser, tid och pengar, spelar in. Under vistelsen på Arbis bokade jag in nio intervjuer, varav två senare avbokades av respondenterna. Två personer tog även kontakt per telefon och två gav sina kontaktuppgifter och sa att jag fick kontakta dem om jag inte fick tillräckligt många respondenter. Sammanlagt fick jag ihop åtta respondenter som jag intervjuade under tre veckors tid. Intervjuerna tog cirka en halv timme.

Trost (2010) menar att datainsamlingen kan genomföras med hjälp av en intervjuguide. En kvalitativ intervju har inte nödvändigtvis ett frågeformulär. Utgångspunkten i intervjuduiden är en lista med frågeområden som endast behandlar stora delområden, eftersom man ska försöka låta respondenten styra ordningsföljden och vad som tas upp (Trost 2010:71). Intervjun spelades in för att lättare kunna strukturera materialet. Enligt Trost (2010) är fördelarna med inspelning att intervjuaren kan lyssna på hur respondenterna uttryckte sig och hur de formulerade sig. Genom inspelning kan intervjuaren utvärdera sitt arbete som intervjuare och koncentrationen kan ligga på frågorna och svaren. Nackdelar med inspelning är att det tar lång tid

att lyssna igenom materialet och det kan vara svårt att i efterhand leta efter detaljer. (Trost 2010:74-75) Trost (2010) beskriver att miljön ska vara så ostörd som möjligt när intervjuerna utförs, det ska inte finnas några åhörare. Det är även viktigt att lokalen är så neutral som möjligt så att varken intervjuaren eller respondenten är i underläge. Lokalen kan annars påverka trovärdigheten hos materialet som samlas in. (Trost 2010:65-66) Jag lånade ett klassrum av min samarbetspartner, som jag intervjuade i. Det var ett ganska stort rum med mycket utrymme och innan varje intervju ordnade jag bord och stolar så att det skulle passa för intervjusituationen.

Jag gjorde en pilotintervju, med en person, för att testa frågorna. Jag spelade inte in intervjun och jag använde inte materialet på något sätt i resultatet. Målet var att se hur intervjuguiden fungerade. Jag märkte att några av frågorna gick lite in på varandra, men som Trost (2010:71) skriver ska intervjuaren mer försöka låta respondenten styra ordningsföljden och vad som tas upp, så det gjorde inte så mycket. Det gäller mer att lyssna på vad respondenterna sagt och att ställa frågor om de teman som respondenterna inte redan berättat om. Intervjuprocessen gick bra, även fast jag inte kan rekommendera att ha fler intervjuer efter varandra på samma dag. Jag försökte att transkribera direkt efter varje intervju, så att det inte skulle bli så mycket på en gång och för att lära mig något av att lyssna på hur intervjun gick. Ju fler intervjuer jag hade, desto säkrare blev jag på min roll som intervjuare.

4.1.2 Bearbetning och analys av data

I detta examensarbete användes innehållsanalys för bearbetning och analys av data. Jacobsen (2007:144) skriver att innehållsanalys är den vanligaste analysmetoden när kvalitativ data analyseras. Det är en metod för att analysera innehåll i kommunikation (Kvale 2009:219, Olsson & Sörensen 2007:129). Asbjorn Johannessen och Per Arne Tufte (2003) skriver i boken *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod* att det finns två syften med dataanalys; att komprimera, systematisera och ordna materialet så att forskaren kan analysera samt att utveckla tolkningar och perspektiv på materialet. (Johannessen & Tufte 2003:106)

Systematisering av ett material är en förutsättning för att man ska kunna förstå materialet. Centralt i systematiseringen är kodning och kategorisering. (Johannessen & Tufte 2003:106) För att få fram meningen med innehållet är det vanligt att man först läser igenom hela materi-

alet och letar efter intressanta och centrala teman. Man utgår hela tiden från syftet och forskningsfrågorna. Vissa metodteorier menar även att forskaren kan ta bort så mycket irrelevant information som möjligt. (Johannessen & Tufte 2003:106) När datamaterialet läses igenom kan det börja organiseras i kategorier som anges med kodord. Kategorierna anger vilka teman som framkommer i texten. För att förstå innehållsanalysen på en djupare nivå har Johannessen & Tufte (2003:109) tagit ut sex olika steg. Det första är att samla in data och transkribera materialet. Det andra steget är att texterna kodas med koder som är tagna från teorin eller utarbetade från materialet. Det tredje steget är att koderna klassificeras i kategorier eller teman. Sedan sorteras materialet in i kategorierna så att forskaren kan upptäcka liknande uttalanden, mönster, samband, likheter och skillnader. Efter det undersöks det sorterade materialet så att det kan identifieras i mönster eller processer. (Johannessen & Tufte 2003:109) Jacobsen (2007:143) beskriver även i detta steg att sammanräkning av antalet svar per kategori kan göras för att tydligare se hur många respondenter som svarade samma sak. Det sista steget är att jämföra materialet med tidigare forskning och teorier. (Johannessen & Tufte 2003:109-110)

Jacobsen (2007) beskriver det sista steget, som han kallar för ”tolkning”, med att resultat tolkas eftersom svaren är tvetydiga och ingen undersökning kan ge ”riktiga” svar. Resultaten sätts då in i ett större sammanhang genom att forskaren till exempel utgår ifrån teorier eller andra jämförelser. Jämförelser görs antingen mellan olika tidpunkter eller med andra enheter. Resultaten jämförs i ett tidsmässigt sammanhang eller i ett rumsligt sammanhang. Genom att jämföra resultatet med andra resultat får man en form av tolkning, men det finns även andra sätt. Om forskaren vill få reda på varför vissa resultat har fått fram eller konsekvenserna de kan få så är det bra att tolka resultat utifrån teorier. (Jacobsen 2007:293-296) När materialet sätts in i ett teoretisk sammanhang belyser forskaren dess vetenskapliga idé, och man kopplar ihop en socialpedagogisk teori om ämnet är socialpedagogik. (Olsson & Sörensen 2007:129)

Jag följde de steg som beskrivs ovan i detta arbete. Först transkriberade jag materialet och då var jag noga med att anonymisera personerna och deras aktiviteter. Istället för att skriva vilken aktivitet de deltog i använde jag orden ”aktivitet”, ”språk” eller ”intresse”. För att kunna skilja dem åt fick alla ord som anonymiserades en bokstav i alfabetet, jag utgick från A och fortsatte i alfabetisk ordning. Jag gjorde även på samma sätt med platser och länder. För att anonymisera ytterligare tog jag bort genus på lärare och skrev istället ledaren. Jag tog även

bort tilläggsord och upprepningar i det transkriberade resultatet. När jag hade transkriberat materialet läste jag igenom det tills det började träda fram teman. Eftersom mitt material redan var prestrukturerat med tre övergripande teman använde jag dessa teman. Intervjuguiden och svaren bildade sedan kategorier där datamaterialet sorterades in i. För att underlätta detta tog jag bort irrelevant information och satte in det som blev kvar under kategorierna. Därefter läste jag igenom materialet och letade efter ord och teman som kom upp i fler av svaren. Jag använde överstrykningspennor i olika färger för att lättare se vilka svar och hur många som liknade varandra. Lite av datamaterialet passade inte in på mina prestrukturerade teman och för detta material fick bilda ett eget tema. Sedan började jag räkna hur många respondenter som sagt vad för att få en bra översikt vilka teman som tas upp av flera respondenter. Efter det satte jag in resultatet i ett större sammanhang; jag jämförde med teorierna i den teoretiska referensramen och de tidigare forskningarna.

Trost (2010:149) menar att man måste vara kreativ i analys- och tolkningsarbetet med kvalitativa intervjuer. För att få en klarare bild av hur många respondenter som uppgett ett svar har jag skapat figurer där läsaren kan se hur många intervjupersoner som svarat samma svar. Jag har även gjort figurer över resultaten för varje tema för att enklare få en uppfattning om resultatet och vad respondenterna har svarat.

4.2 Tillförlitlighet och generaliserbarhet

Det är viktigt att kritiskt granska sina resultat. Detta görs för att få reda på om materialet har hög reliabilitet, intern- och extern validitet. (Jacobsen 2007:156) I kvalitativa undersökningar kallas intern validitet för bekräftelsebarhet, det betyder om resultaten uppfattas som riktiga. Det kan bero på många olika saker och i en innehållsanalys analyseras fenomen, uppfattningar och åsikter. (Jacobsen 2007:156-157)

Som tidigare nämnts, under metodval, är den interna validiteten en stark sida med kvalitativa undersökningar, eftersom man får fram förståelsen av fenomenet. Extern validitet kan även kallas för överförbarhet eller generaliserbarhet. Det handlar om att man kan överföra resultatet på andra personer som inte undersökts. (Jacobsen 2007:166) En svag sida med kvalitativa undersökningar är den externa validiteten; eftersom få personer undersöks får man inte så hög

representativitet. Det blir svårt att generalisera resultatet och frågan blir om människorna som undersökts representerar några andra än sig själva. (Jacobsen 2007:51) Om man ska generalisera måste man kunna argumentera för det väl (Jacobsen 2007:167). Ordet reliabilitet kan även användas som trovärdighet och handlar om att man måste förstå att undersökningssituationen kan påverka resultatet. (Jacobsen 2007:169)

Jag har varit medveten om att både jag själv och respondenterna har påverkat undersökningen. Jag har försökt att vara noggrann genom hela processen för att få så bra validitet och reliabilitet som möjligt. I kapitlet ”diskussion och kritisk granskning” försöker jag besvara om man lyckats få svar på forskningsfrågorna, om man kan överföra sina resultat till andra sammanhang och om man kan lita på materialet man samlat in.

4.3 Etiska överväganden

I mitt arbete har jag noggrant beaktat etiska principer och arbetets plan har genomgått en etisk granskning av Arcadas etiska råd. Både Jacobsen (2007:21-24) och Ryen (2004:156-158) skriver om grundläggande krav, vilka jag har följt. Jacobsen (2007) kallar dessa krav informerat samtycke, skydd av privatlivet och korrekt presentation av data medan Ryen (2004) pratar om samtycke, konfidentialitet och tillit. Informerat samtycke, samtycke, handlar om att jag måste informera respondenten om att det är frivilligt att delta och att de på förväg är medvetna om risker och möjligheter som deltagande i undersökningen kan innebära. (Ryen 2004:156-158) Detta har jag beaktat genom ett dokument om informerat samtycke, se bilaga 2. Skydd av privatlivet, konfidentialitet, handlar om att jag förstår att respondenten har en frizon som inte nödvändigtvis ska undersökas. (Jacobsen 2007:21-24) Jag har tänkt på hur känslig och privat informationen är som jag samlar in och hur stor möjlighet det är att identifiera personer utifrån undersökningsdatan. Detta beaktar jag i mitt arbete genom att informera respondenterna i informationsbrevet och i brevet om informerat samtycke, att det är frivilligt att delta, att de kan avbryta intervjun när de vill och att de kan lämna frågor obesvarade, se bilagor 1 och 2. Eftersom min undersökning består av få respondenter kan det vara ganska lätt att lista ut vem som sagt vad. Därför har jag anonymiserat datan när den presenteras i mitt arbete. Korrekt presentation av materialet som samlats in, tillit, handlar om att jag ska försöka återge resultat på ett fullständigt sätt och placera det i sitt sammanhang (Ryen 2004:158). Det

är viktigt att jag inte förfalskar data och resultat. Om jag inte skulle återge materialet på rätt sätt, till exempel tar ett citat ur sitt sammanhang, bryter jag mot etiska krav och respondenten kan tappa förtroende för mig och undersökningen. Undersökningen blir då inte heller riktig och resultaten blir felaktiga. Jag förstör även för andra forskare som skulle vilja undersöka liknande fenomen.

Det är bara jag och min handledande lärare som kommer att ha tillgång till materialet och när examensarbetet är godkänt kommer jag att radera materialet. Förvaring av materialet kommer att ske hemma hos mig i en låda med lås som bara jag har tillgång till. Intervjun är konfidentiell och det är bara jag som kommer att veta vem som sagt vad. Jag har även vidtagit konfidentialitet och tystnadsplikt genom hela arbetet.

5 RESULTATREDOVISNING

I detta kapitel presenteras resultatet av de kvalitativa intervjuerna. Resultatredovisningen sker genom innehållsanalys och de sex steg som Johannessen & Tuft (2003:109) beskriver, som finns skrivet om i kapitel fyra, metodval. Intervjuerna genomfördes med hjälp av en intervjuguide, se bilaga 3, och var indelade i tre teman, sociokulturell inspiration, delaktighet och inspiratören. Temat inspiratören går in under temat sociokulturell inspiration och tema tre växte fram ur materialet och heter ”att vara pensionär”. Resultatet kommer att presenteras utifrån dessa teman och de har sedan fått kategorier och underkategorier som har fyllts av citat från intervjuerna. Jag intervjuade åtta personer, sex kvinnor och två män från Helsingforsregionen. En del har varit pensionärer länge, medan andra precis har gått i pension eller är i ett övergångsskede. Jag kallar respondenterna för namn från bokstaven a till bokstaven h; Alice, Beatrice, Cecilia, Denice, Erica, Fabian, Gustav och Henrica.

5.1 Sociokulturell inspiration

Under detta tema behandlas respondenternas upplevelse av sociokulturell inspiration. Med kategorier som berör upplevelser av: allmänna funderingar kring aktiviteter, innan aktivitet, under och efter aktivitet, frånvaro från aktivitet, påverka aktiviteterna och inspiratören.

5.1.1 Allmänna funderingar kring aktiviteter

Det kom fram åtta olika svar kring upplevelser av aktiviteter. Sju av respondernterna svarade att social gemenskap är något som de får ut av aktiviteten och att det är viktigt. Detta svar förekommer även i det andra temat, delaktighet, i två av kategorierna, ”delaktighet i grupp” och ”utrymme för annat än aktiviteten”.

Alldeles på senaste tiden har jag börjat uppskatta mer det att man faktiskt träffar människor på kurser. Och nu förstått att man inte ska komma direkt till lektionen utan man ska komma en halvtimme innan och gå på kafé så kan man träffa de här personerna på förhand. De är ett socialt utbyte. (Fabian)

Sex av respondenterna svarade att genom aktiviteten så lär man sig saker, man håller igång och man upprätthåller den kunskap man någon gång har haft.

Det är roligt helt enkelt, för att man lär sig en del. (Cecilia)

När det gäller språkkurser kan man till och med lära sig någonting. Eller man upprätthåller det vad man kan förut för det mesta men någon gång kommer det något nytt sådär. (Henrica)

Fyra respondenter upplever givande faktorer av aktiviteterna, de har ett behov av aktiviteter och får tillfredsställelse, livsinnehåll och de upplever att det är roligt.

Nog betyder det livskvalitet och livsinnehåll. Det motsvarar nog det som jag tycker om att göra, och vill göra, så det är meningsfullt. (Alice)

De ger innehåll i livet tror jag. Kort sagt. (Gustav)

Tre av respondenterna svarade att det skulle vara trist utan aktiviteten och att aktiviteter är viktiga.

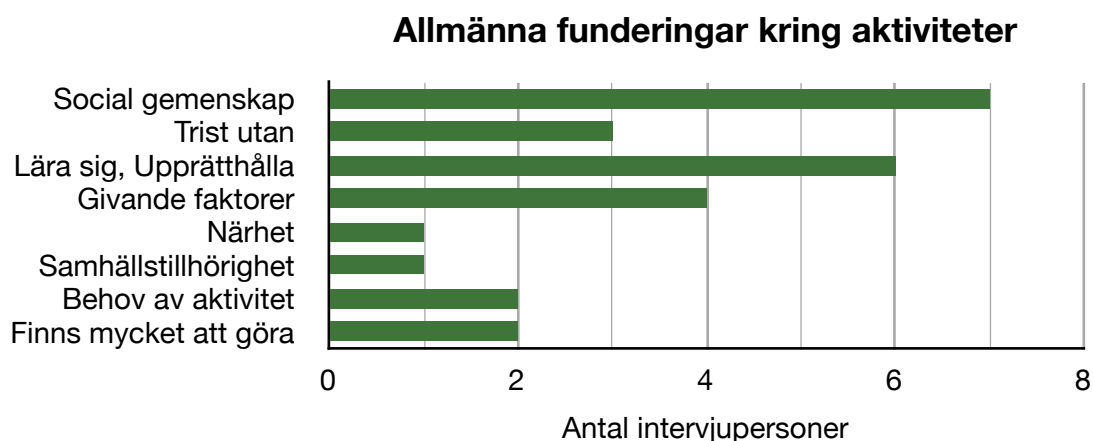
Jag skulle inte veta vad jag skulle göra om jag inte hade alla aktiviteterna för att jag har alltid varit aktiv i hela mitt liv. [...] Jag tycker att det är jätte viktigt för äldre personer att ha någonting och inte sitta hemma och framförallt inte sitta och stirra bara på tvn. Så att det är nog jätte viktigt. (Denice)

De är viktigt som min dotter sa ”titta nu du har ju almanackan fylld”. Det måste finnas program. Det är jätte trist om man inte har något program alls. [...] (Henrica)

Två svarade att det finns behov av aktiviteten, det är en plikt som är nödvändig för att upprätthålla den fysiska kapaciteten och inte bli dålig. Det var även två som svarade att det finns otroligt mycket att göra som pensionär, att de har för mycket aktiviteter. Sedan fanns det enstaka svar som bara en respondent uttalade sig om. Dels att det är skönt med närhet till institu-

tionen, speciellt på vintern när det kan vara svårare att ta sig fram och att aktiviteterna ger samhällstillhörighet.

Jag tror att de ger en samhällstillhörighet, att man hänger med, man blir inte hemma och bara kikar på tv inte. Då blir man isolerad, jag tror det har en stor betydelse. Att man hänger med i vad som händer i samhället och har kontakt både med sådana som är lika gamla och sedan också med yngre personer. (Gustav)

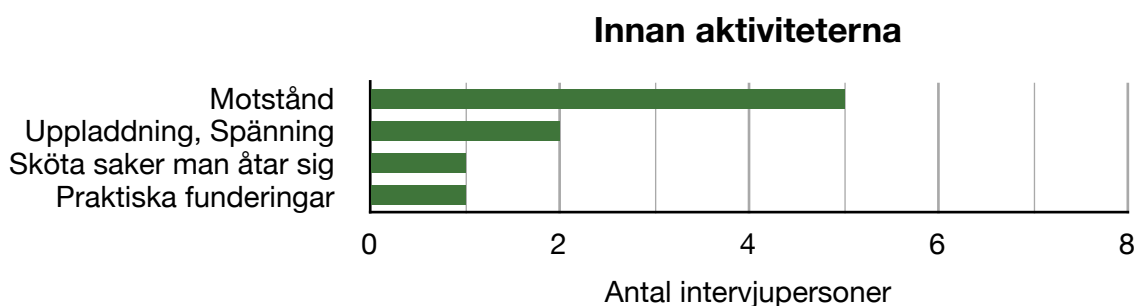

Figur 1. Allmänna funderingar kring aktiviteter

5.1.2 Innan aktiviteterna

Upplevelser innan aktiviteten är en kategori där respondernterna hade fyra olika svar. Fem svarade att de känner ett motstånd innan de är på väg, medan två svarade att de känner en uppladdning eller en spänning. En respondent hade praktiska funderingar; hinna i tid till lektionen och läxor måste bli gjorda. En annan svarade att det är viktigt att sköta saker man åtagit sig. Det sista svaret återkommer även som svar under kategorin ”frånvaro från aktivitet”.

Nå innan kan det ibland tänkas att ”sablars ska jag gå” och så vidare. Men jag har nog någon slags Luther som tittar över min axel. Det sitter i att man ska sköta sådant som man åtagit sig. Nu går jag sedan och när man är här tycker man de skulle vara hemskt synd om man skulle blivit borta. (Cecilia)

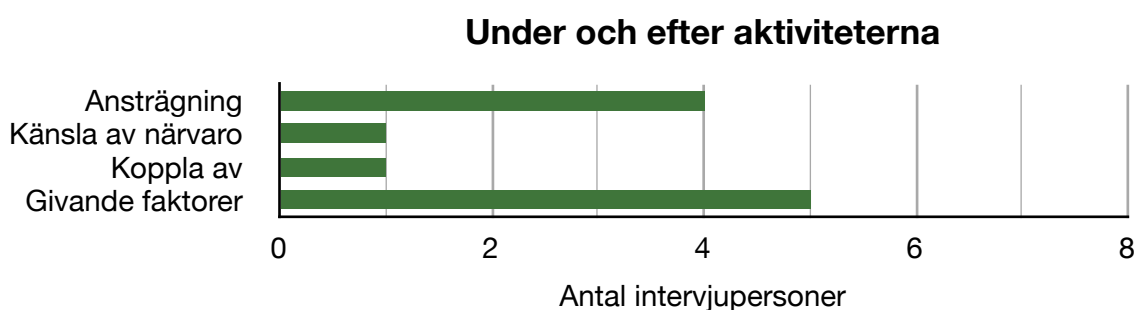
Figur 2. Innan aktiviteterna

5.1.3 Under och efter aktiviteterna

Kategori ”upplevelse under och efter aktiviteten” svarar fem av respondenterna att de känner tillfredsställelse, att det varit givande under aktiviteten och att det är roligt. Fyra av respondenterna svarade att de känner ansträngning under aktiviteten och att de är trötta efteråt. Två svar kommer från endast en respondent; känsla av närvaro under aktiviteten och känsla av avkoppling efteråt.

De är ganska jobbiga de där språklektionerna, det är dubbel timme och där går man igenom läxan, sedan är det hörförståelse. [...] Språk G hörförståelse går i jätte snabb takt när det är riktiga befolkningen som talar, då är det svårt för mig att följa med. Efteråt kan man sen koppla av lite. (Fabian)

Under, ger en känsla av närvaro, att man är närvarande i stunden, om det sedan är det ena eller det andra. Efteråt, en känsla av tillfredsställelse också. (Alice)

Figur 3. Under och efter aktiviteterna

5.1.4 Frånvaro från aktivitet

Sedan finns det även en kategori som behandlar upplevelsen av att vara borta från en aktivitet, frånvaro. Där finns sju olika svar. Sju av respondenterna svarade att de sällan är borta från aktiviteterna och fyra uppgav att de tycker att man ska sköta saker man åtagit sig. Om man har bundit sig till något så ska man hålla fast vid det.

Det är ganska sällan egentligen som jag är borta från någon aktivitet och då beror det nog mera på att jag har någonting annat som är viktigt som jag inte kan missa. Men jag har alltid sagt att om man går in för någonting så ska man gå 100% och inte bara för att fördriva tiden. Har jag gått in för något är jag med. (Denice)

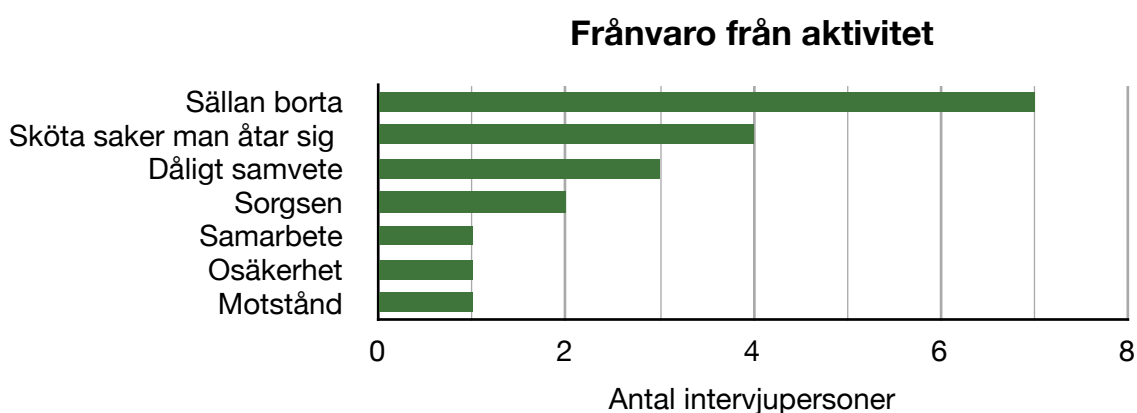
Tre respondenter svarade att det får dåligt samvete och till och med skuld känslor om de inte går på aktiviteten, medan två svarade att de blir lite ledsna för att de inte vet vad de missar.

Jo, förra gången när det var aktivitet C så var jag då jätte förkyld och tänkte att, nå ja, jag kan ju inte gå dit. Men så blev det uppskjutet och då blev jag väldigt nöjd, att det inte blev. Annars hade man tyckt att det var tråkigt men man klarar det. (Henrica)

Lite sorgsen nog för då visste jag inte vad jag har gått miste om. Och att höra det av andra i efterhand, det är inte lika roligt som att delta själv. (Erica)

Sedan var det även tre stycken enstaka svar där respondenten uppgivit att man känner sig lite osäker om man missar aktiviteten men att man samarbetar med andra, dels för att få reda på vad man missat, dels för att få papper som delats ut. Ett svar som kommit upp vid ett annat tillfälle är att respondenten känner motstånd att gå, att det är lika bra att låta bli att gå.

Om man går på olika saker, mitt språk E är inte speciellt bra. Det har kommit så pass långt i den så jag har kommit till imperfekt och perfekt, particip och annat och det är lite svårt. Om man inte studerar på sidan om, om man bara läser sina läxor då hinner det inte till. Då känns det ibland som att det är lika bra man lämnar det. (Gustav)

Figur 4. Frånvaro från aktivitet

5.1.5 Påverka aktiviteterna

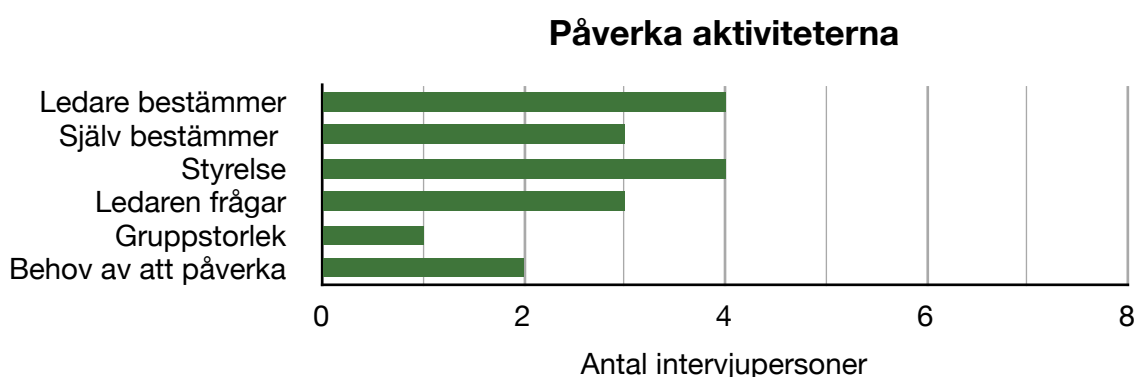
Det finns sex iakttagelser som handlar om upplevelsen av att påverka aktiviteterna. Man kan säga att de flesta svarade att påverkan i aktiviteten beror på vilken typ av aktivitet det är. Fyra av respondenterna hade en upplevelse av att ledaren bestämmer i vissa aktiviteter och fyra hade upplevelsen av att om man är med i en styrelse kan man påverka. Tre av respondenterna svarade att de själva får bestämma under aktiviteterna, medan tre svarade att det har en upplevelse av att ledaren frågar hur man vill göra. En av respondenterna svarade att det beror på storleken av gruppen, i mindre grupper kan de påverka mer än vad de kan i större grupper. Detta svar framkommer även i tema två, delaktighet, under kategorin ”delaktighet i grupp” och ”gemenskap i grupp”.

Nå aktivitet F går efter ledarens premisser, men det är jag helt nöjd med. Inte kan jag något om aktiviteten. Jag märker att det gör gott så jag underkastar mig eller det är en del av kontraktet. Med de här aktivitet G där är det ledaren som bestämmer vad vi ska ägna oss åt. Lite kan man påverka och säga. [...] Så brukar det nog gå vägen. (Alice)

När det gäller intresse D så är jag nog och påverkar. Jag sitter med också i två styrelser, [...] Där sitter man ju och påverkar förstås. I intresse F där följer vi ett färdigt schema som ledare R arbetar ut, där behöver jag inte påverka någonting det är uttänkt sedan många år. Sedan kan man ju påverka förstås om man sitter och diskuterar olika saker inom intresse D. Där påverkar man om man själv kommer fram med sina idéer och funderingar och tvivel. (Gustav)

Ja, man får nog påverka mycket lite tror jag. Det är ja, alltså man kan föreslå någon programpunkt. I föreningen A delade de ut papper och så fick man fylla i om man var intresserade av någonting. Då hittade jag på att vi skulle åka till plats F så att nu ska vi fara dit nästa vecka. Lite kan man påverka. (Henrica)

Behov av att påverka är det sista svaret där det finns svar som motsäger sig varandra. En av motsägelserna är att man har ett litet behov av att påverka och den andra är att det finns ett stort behov av att påverka.

Figur 5. Påverka aktiviteterna

5.1.6 Inspiratören

Under denna kategori finns det elva svar som rör respondenternas upplevelse av inspiratören. Åtta svar handlar om positiva upplevelser och tre om negativa upplevelser. I tabellen markeras de positiva svaren med mörkgrön färg och de negativa med ljusgrön färg. I de positiva upplevelserna svarar sex av respondenterna att de upplever inspiratörerna som professionella; de vet vad de gör, har koll på saker, kan planera och styra upp saker. Fyra av respondenterna anser att inspiratörerna är inspirerande. Fem av respondenterna beundrar inspiratörerna, tycker att de är bra på det arbete de har lagt ner och tre respondenter anser att inspiratören är bra på att hålla ihop gruppen.

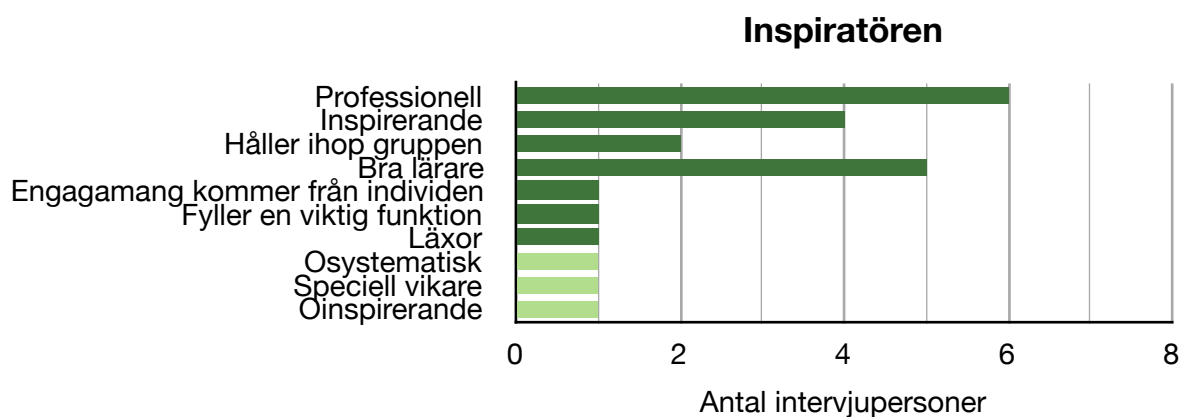
Vi hade en ledare, väldigt bra. Icke för krävande, så man hänger med så man ännu vågar gå dit. Om man nu inte har läst sin läxa till 100% kan man ändå gå och snappa upp någonting nytt. Hon är både inspirerande och också lyckades följa boken och så där. (Gustav)

Till exempel ledare Q som har den här språkkursen, så man kan inte låta bli att beundra ledaren för att ledaren själv gör så mycket jobb [...] Ledaren kommer faktiskt förberedd till sina lektioner. (Cecilia)

När det gäller språk E gäller det för ledaren att lyckas hålla folkets intresse vid liv. För att behålla gruppen ihop och för att kunna fortsätta sitt yrke, det är frågan om det egentligen för dem. (Gustav)

Enstaka svar, från bara en respondent, handlar om att engagemang kommer från individen och inte från ledaren, att inspiratörerna fyller en viktig funktion och att läxor som inspiratören ger gör att man känner engagemang. I svar som rör negativa upplevelser har tre av respondenterna berättat om sina erfarenheter. Det handlar om osystematiska inspiratörer som planerade dåligt, speciella vikarier med speciella inlärningsstilar och oinspirerade inspiratörer där inläringen inte är rolig.

Annars en intressant sak, vår språk G ledare, som är mycket omtyckt, var sjuk en gång eller ledaren har varit sjuk två gånger [...]. Det kom sedan en vikarierande lärare. Och den vikarierande läraren hade en helt annorlunda stil. Det ledde till att den andra gången den vikarierande läraren kom var det några som avlägsnade sig. SKRATT. De vågade inte komma till timmen alls för hon har mera drillande stil. (Fabian)

Figur 6. Inspiratören

5.2 Delaktighet

Under detta tema kommer svar kring delaktighet och gemenskap att presenteras. Kategorierna som kommit fram är upplevelse av: delaktighet i grupp, utrymme för att göra annat än aktiviteten, gemenskap i grupp och delaktighet i samhället.

5.2.1 Delaktighet i grupp

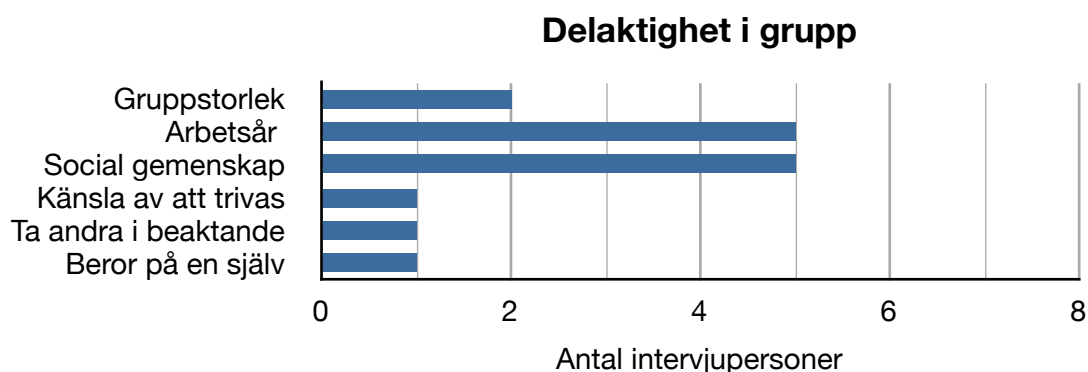
I denna kategori var det fem av respondenterna som uppgav att antalet arbetsår i gruppen påverkar känslan av delaktighet i gruppen, om respondenterna varit med länge eller om gruppen funnits länge finns det en bättre sammanhållning. Respondenterna kan även välja om de vill delta i gemenskapen. Fem av respondenterna nämner även social gemenskap som en faktor

för att de ska känna sig delaktiga i gruppen. Två av respondenterna nämner även att gruppens storlek har inverkan på känslan av delaktighet. I små grupper finns möjlighet att synas mer och i större grupper är anonymiteten större.

Tanken bakom det hela är att man ska umgås, man ska inte bara komma dit. Vi har haft någon gång, något par som har kommit dit, [...] som har blivit till sig, ”får de inte vara par med varandra”. De har uppfattat det på det viset, men vitsen är att man ska bli bekant med flera. När man byter par för att momentet tar slut så tar det en stund innan nästa börjar och då blir man där och stå med en människa och man kan inte stå där och titta bort med huvudet. Så det blir så klart att man pratar och i och med att man byter par, så har man snart pratat med alla, och en del är man mera på samma våglängd med än andra men i alla fall blir det sammanhållning. (Cecilia)

Enstaka svar kommer upp om upplevelser som rör känslan av att trivas, att personer inte deltar om de inte trivs, att respondenten tar andra i beaktande och att delaktighets känslan beror på individen.

Jag är en del av gruppen i allt det jag deltar i. När man har varit så många år med så kan man inte undgå att man är bekant med människor och man tycker att ”jag hör hemma här”. För att om man inte skulle känna sig som en del, skulle man vara med då överhuvudtaget? Jag tycker att om man inte trivs så inte gör man gärna det då. Så att nu tycker jag att jag är delaktig. (Denice)

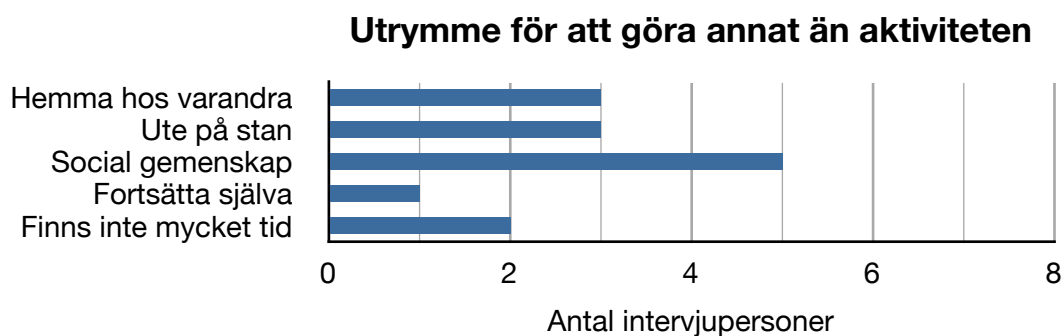
Figur 7. Delaktighet i grupp

5.2.2 Utrymme för att göra annat än aktiviteten

Under denna kategori framkommer fem olika svar. Lite fler än hälften av respondenterna uppger att det finns en social gemenskap utanför aktiviteten. Sedan uppger tre respondenter exempel på vad de brukar göra på stan så som fika, restaurangbesök eller någon form av tillställning. Tre svar var även knutna till att man träffas hemma hos varandra.

[...] Alltid på slutet av terminen, på våren och hösten, brukar vi samlas efter aktiviteten och dricka kaffe och äta någon smörgås och så brukar vi sjunga. På våren vårsånger och till julen julsånger. Sitta en timme där och prata med varandra och umgås. Det tycker jag är jätte trevligt. Det ger en gemensamhetskänsla. (Denice)

Två respondenter uppger att de inte finns mycket tid för andra saker än aktiviteten, framför allt på grund av tidsbrist och effektivitet under aktiviteten, men att de alltid hinner prata lite. Sedan kommer ett enstaka svar fram där en respondent svarar att gruppen fortsätter träffas för att upprätthålla sin kunskap även om läraren går i pension.

Figur 8. Utrymme för att göra annat än aktiviteten

5.2.3 Gemenskap i grupp

Under kategorin ”gemenskap i grupp” kommer det fram tio olika typer av svar, sju positiva och tre negativa. I tabellen illustreras de positiva svaren med mörkblå färg och de negativa svaren med ljusblå färg. Först presenteras de positiva svaren. Alla respondenter nämner att det är viktigt med gemenskap eller att det är en bra gemenskap i någon av grupperna de är med i.

De är mycket bra de här kurserna. Det brukar vara trevlig stämning och ibland får man skratta. Det är nog väldigt uppiggande. (Henrica)

Jag måste faktiskt säga att det är därför jag kommer hit och lite hålls om motionen och lite att sköta om hjärnverksamheten också. Men att nu är det sällskapet, gamla människor är ganska ensamma många. Så att det är viktigt. SKRATT (Denice)

Jag tycker att gemenskapen hör till den mänskliga naturen, att man håller kontakt med andra människor, att man inte isolerar sig. Jag tycker att det är väldigt viktigt att vi samverkar mellan människor, eller mellan individer. [...] (Gustav)

Hälften av respondenterna svarar även att det finns olika typer av människor i grupperna, olika typer av personligheter. Fyra av respondenterna svarar att upplevelsen av gemenskapen i gruppen beror på hur länge man varit med i en grupp, arbetsår i gruppen. Två svarar att man inte deltar om man inte trivs och två svarar att gruppstorleken har betydelse för upplevelsen av gemenskapen i gruppen.

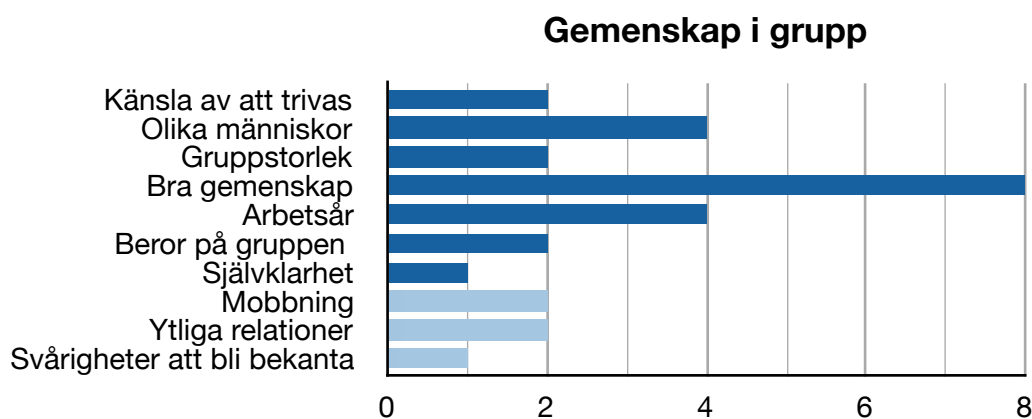
Om man inte tycker att det är roligt och inte känner sig som en del av gruppen så inte kommer man då. Man gör det då och då för att se, kanske man inte har något annat att göra, kanske man tänkt att ”äh vad händer där nu”. Jag hör till andra, föreningen H och förening I. Där är möten och sådant. Det är nu vad det är och de kan inte göra mer åt det. Jag menar, det är inte så intressant mera. Det är en annan anda i de grupperna när det är fråga om sjukdomar. Inte går jag dit. Man betalar medlemsavgift men någon gång om det är något riktigt intressant föredrag går jag. Om man tycker om någonting är man med och då är det bra anda i den gruppen. (Denice)

Ju mindre grupp det är, desto lättare är det för den enskilda att ta lite mera plats. (Alice)

Två respondenter tar även upp att gemenskap i gruppen beror på vilken grupp det är och en respondent pratar om gemenskap som en självklarhet, respondenten pratar ofta med gruppmedlemmarna.

Det beror förstås på vad det är för något, om man bara hör på föredrag eller föreläsningar sitter man för sig själv, men att annars är det viktigt. (Cecilia)

De negativa svaren kring gemenskap i gruppen handlar om mobbning, där två personer har angivit motsäggande svar. Dels att mobbning förekommer och dels att det inte förekommer. Två respondenter har svarat att i vissa grupper är det ytliga relationer och en respondent har uppgivit att det kan vara svårt att bli bekant med andra.

Figur 9. Gemenskap i grupp

5.2.4 Delaktighet i samhället

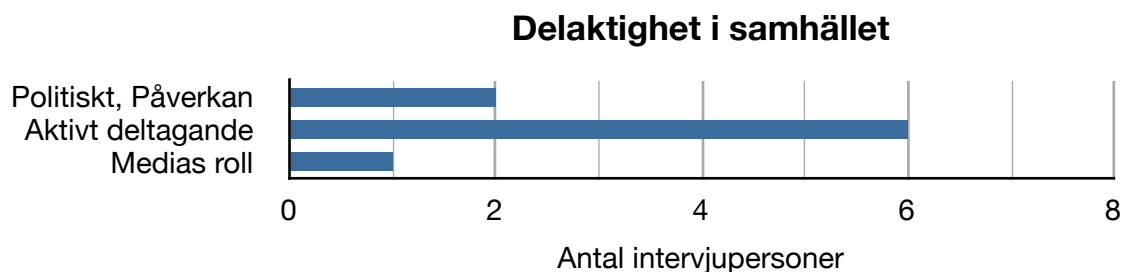
I denna kategori, upplevelse av delaktighet i samhället, framkom det tre svar. Sex av respondenterna uppger att de genom aktivt deltagande är en del av samhället; om de hör till en förening med massor av medlemmar är de en del av föreningen och då även en del av samhället. Genom att aktivt gå med i aktiviteter är respondenterna en del av samhället. Sedan nämner två

respondenter politik och påverkan; att det kan vara svårt att påverka samhället som pensionär samt huruvida maktinnehavarna bryr sig om äldre. En respondent tar även upp medias roll. I medierna kan människor få en uppfattning om att lite äldre pensionärer inte är en del av samhället. Medierna kan även göra att äldre inte känner sig som en del av samhället.

[...] Om man inte skulle delta i aktiviteter så skulle man falla tillbaka. Om man inte skulle följa med lika mycket vad som händer skulle man föråldras mycket snabbare, tror jag. I och med att man försöker studera ett språk, så håller man hjärnkontakt, hjärnan måste fungera och det gör att man själv hålls kvar så att säga både i det samhälleliga. Att man hänger med både i språket och i den fysiska delen. Fysiska delen för att man inte ska bli så bräcklig och den språkliga delen för intellektet. Så att man inte för snabbt går in i någon demens eller något. Jag tror att det har väldigt stor betydelse. (Gustav)

[...] Om man inte är med i någon aktivitet alls så kan det hända att man är lite utanför samhället då. Om man ingenting gör utan bara sitter hemma och har tråkigt, så att då kan det hända. SKRATT. (Henrica)

Bryr sig beslutsfattarna faktiskt om äldre människor och gör de tillräckligt för dem, och vilken är deras roll. För att ibland känner man sig nog som att egentligen borde vi redan vara döda för då skulle vi inte kosta samhället någonting. Men sedan å andra sidan är det pensionärerna som upprätthåller mycket här i samhället. Hur skulle teatern klara sig utan oss som går mycket på teater, konserter och utfärder [...] Nu gör vi vår insats i samhället på det viset. Fast nu blev jag lite förvånad när det här för några dagar sedan stod i tidningen, de hade en enkät om datorer. De frågade ungefär hur mycket människor använder och vad de vet om det, det slutade vid 74år! Att ända till 74 år, men sedan ungefär fick man den uppfattningen att efter 74 år så inte har vi någon betydelse, och då är det massor av äldre människor som har dator. Jag har haft dator i flera år och det är mina barn som säger att du måste ha dator, det hör till nutida världen. [...] Men du får nog den uppfattningen att ”ni är nu lite dementa redan”, ”det lönar sig inte att fråga av dig” och det tycker inte riktigt vi äldre om. [...] Vi glömmer mycket de gör vi, det måste man medge att inte är vi som när vi var unga. [...] Men att det är en naturlig process, men på det viset så vet jag inte att hör man sedan inte så 100 % till samhället. Det vet jag inte. Nu är det ju mycket som det borde göras någonting åt. Vi kostar mycket åt samhället det vet jag för vi är sjuka. Vi har sjukdomar som kostar men å andra sidan vi betalar skatt. (Denice)

Figur 10. Delaktighet i samhället

5.3 Att vara pensionär

Detta tema beskriver upplevelser av att vara pensionär. Temat kom fram ur materialet som ett resultat av respondenternas svar på frågorna och det kom fram åtta olika svar. Fem av respondenterna svarade att de upplever att de är väldigt upptagna som pensionärer och fem svarade även att de trivs att vara pensionärer.

Ja, jag måste säga att jag är lika upptagen som under arbetstiden. Jag har mycket aktiviteter och njuter av tillvaron så mycket som jag bara kan. (Denice)

En del människor påstår att det skulle vara något problem att få tiden att gå, men jag tycker att man har fullt upp att göra. Jag träffade en gång en 90årig dam som sa att det blir bara mera och mera bråttom ju äldre man blir. SKRATT. För man kan göra massa saker, det finns en massor av föreningar man kan höra till. (Fabian)

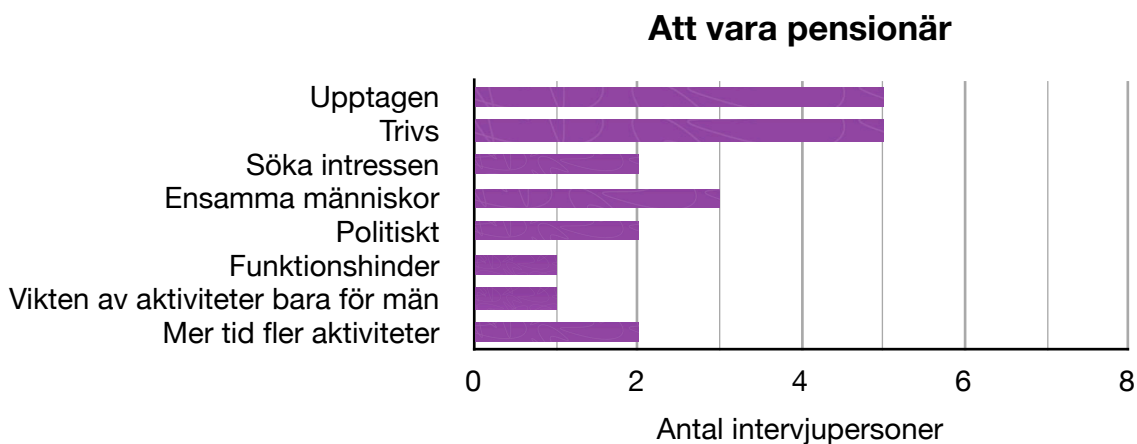
Två respondenter nämner att det finns många ensamma människor och att man skulle hoppas att även de skulle komma igång med något.

Man skulle önska att flera skulle komma med i någonting. Men man kan inte tvinga någon och [...] kanske folk är blyga, det är helt okej om man faktiskt trivs med att vara så, men eftersom det finns många som gnäller över att ingen bryr sig om dem, och ingen kommer ihåg och det händer ingenting och så vidare. Men att ta det där steget sedan att själv bli aktiv så det är nog svårt för många, jag vet inte riktigt vad man ska kunna göra [...] (Cecilia)

Sedan svarar även två respondenter att om de skulle ha mer tid skulle de delta i fler kurser. Det politiska läget för en pensionär nämns som ett svar av två respondenter, att det är svårt att påverka samhället.

Men alltså påverka samhället det kan man ju inte. Pensionärerna kan ju inte strejka eller någonting. Det är ju intressant att det lär ju finnas något pensionärsparti men de kan inte samlas för att de hör alla till sen olika politiska partier så det går inte. De kan inte driva pensionärernas sak, till exempel att pensionärerna har för höga skatter. När de alla är från olika partier. Det går dem inte att få under ett tak. I val kan man inte heller rösta på. Utan alla röstar politiskt. (Henrica)

Söka efter intressen att delta i vid pensionering är ett svar som kommer upp i materialet genom två respondenter. Vid pensionering söker man efter intressen, saker att ägna sig åt för att har något att göra. Sedan diskuteras även funktionshinder som en utmaning vid deltagandet i vissa aktiviteter och vikten av aktiviteter för bara män, eftersom det finns mycket aktiviteter med kvinnodominans.

Figur 11. Att vara pensionär

5.4 Sammanfattning av resultat

Mitt resultat visar att de äldre inte endast får ut kursinnehållet eller upprätthåller kunskap de någon gång haft, utan får även en social gemenskap. Social gemenskap är något viktigt för pensionärerna när de deltar i aktiviteter. De äldre har även ett behov av aktiviteterna, får tillfredsställelse, livsinnehåll och tycker att det är roligt. Det är tråkigt utan aktiviteter och aktiviteterna fyller en funktion i livet, de är viktiga. Några aktiviteter är nödvändiga, men en del av respondenterna upplever att det finns otroligt mycket att göra som pensionär, för mycket aktiviteter. Tillgängligheten till institutionen är viktig, den ska finnas centralt och nära hemmet. Aktiviteter ger även en känsla av samhällstillhörighet.

Resultatet visar att några av de äldre kan känna ett motstånd innan aktiviteten och andra känner att de är spända eller uppladdade. Mina respondenter kan även ha praktiska funderingar innan en aktivitet. Under aktiviteten känner de en tillfredsställelse, att det är givande och pensionärerna får en känsla av närvaro. Det är även ansträngande och de kan bli trötta efteråt. Efteråt har de äldre dock även en möjlighet att koppla av. Pensionärerna är sällan frånvarande från aktiviteter och de anser att det är viktigt att sköta det man åtagit sig. Respondenterna kan få dåligt samvete om de inte går på aktiviteten och de kan bli ledsna. De kan känna sig osäkra, men frånvaro kan även leda till att de samarbetar med andra och får hjälp av dem. Vissa pensionärer kan även känna motstånd att gå på aktiviteten om de inte skött sina läxor.

Möjlighet att påverka vid en aktivitet beror på vilken aktivitet det handlar om. I vissa aktiviteter bestämmer ledaren, i andra bestämmer respondenterna själva och i vissa frågar ledaren hur eleverna tycker. Om pensionärerna är med i en styrelse har de möjlighet att påverka. Gruppstorleken kan även vara en faktor i hur mycket de äldre får vara med och påverka. Resultatet visar att pensionärerna har olika behov av att påverka. Inspiratörerna upplevs som professionella, inspirerande och viktiga. Respondenterna beundrar även sina ledare, tycker att de är bra på arbetet de lägger ner och att de håller ihop sina grupper. Känsla av engagemang kan komma från en själv och från läxor. Det finns även negativa upplevelser kring inspiratörer som varit osystematiska, oinspirerande och kring speciella vikarier med annorlunda inlärningsstil.

Arbetsår i gruppen och gruppens storlek har betydelse för om respondenterna känner delaktighet i gruppen. Social gemenskap är även viktigt för att känna sig delaktig, om de äldre inte trivs i gruppen deltar de inte. Delaktighetskänslan beror även på individen och det är viktigt att ta andra i beaktande för att känna delaktighet. Det finns en social gemenskap utanför aktiviteten där pensionärerna antingen träffas hos varandra eller gör något på stan. I endel aktiviteter finns det inte utrymme för social gemenskap på grund av effektivitet eller tidsbrist. Språkgrupperna kan fortsätta träffas även fast läraren har gått i pension för att hålla fast vid sina språkkunskaper. Det är viktigt med gemenskap i grupper och i de flesta grupper är det bra gemenskap. Det finns även grupper med negativa upplevelser av gemenskap där mobbning förekommer, det finns ytliga relationer och svårigheter i att bli bekanta med varandra. Det finns olika typer av människor i grupperna. Gemenskapen kan bero på hur länge respondenten varit med i gruppen samt på gruppstorleken. Dessa svar är samma som svaren kring vad delaktighet kan bero på; om de inte trivs i gruppen går de inte på aktiviteten. Gemenskap ses som en självklarhet i vissa grupper men det beror på vilken grupp det är.

Aktivt deltagande i aktiviteter spelar en stor roll för om respondenterna känner sig delaktiga i samhället. Det kan vara svårt att påverka samhället som pensionär och det kommer upp frågor kring om maktinnehavarna bryr sig om äldre. I medierna kan människor få en uppfattning om att lite äldre pensionärer inte är en del av samhället. Medierna kan även göra att äldre inte känner sig som en del av samhället. Många upplever att de är väldigt upptagna som pensionärer men att de trivs. Det finns även många ensamma äldre och respondenterna önskar att även de skulle komma igång med aktiviteter. Vid pensioneringen söker man efter intressen och om de äldre skulle ha mer tid skulle de delta i fler aktiviteter. Det är svårt att påverka samhället som pensionär när de till exempel inte kan strejka. Funktionshinder kan även vara en utmaning vid deltagandet i vissa aktiviteter. Det är också viktigt att det finns aktiviteter bara för män, eftersom många kurser är så kvinnodominerade.

6 ANALYS OCH TOLKNING

I detta kapitel analyseras undersökningens resultat på en djupare nivå, här utvecklas innebörden av intervjun. Enligt Jacobsen (2007:296) placeras resultatet i ett större sammanhang för

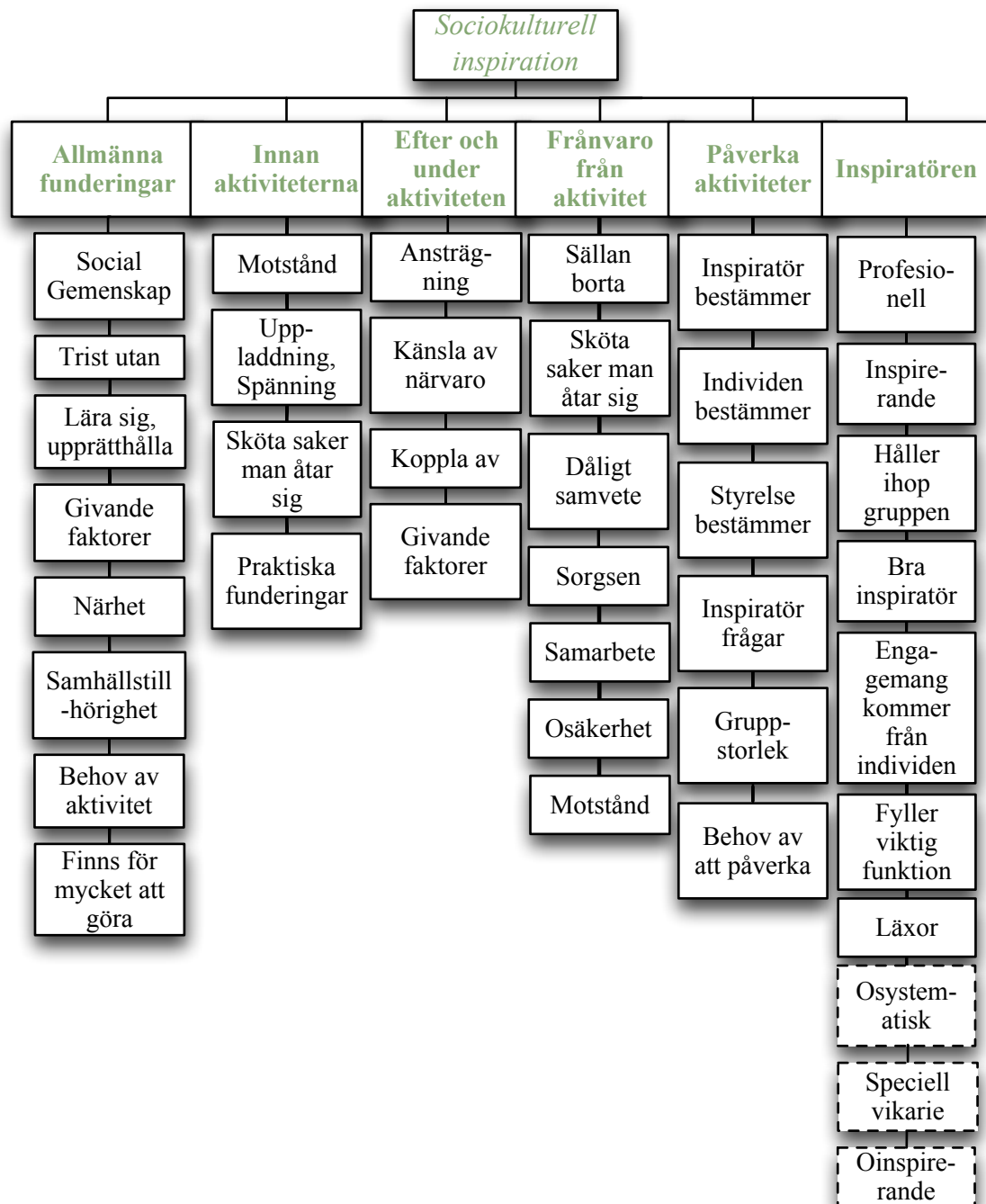
att förstå varför fenomenet är som det är och vilka konsekvenser de kan få. Tidigare bildades tre teman för att ta reda på hur man med hjälp av sociokulturell inspiration kan främja äldres känsla av delaktighet i samhället. I tema ett och två formades tio kategorier och i tema tre formades det ingen kategori. Resultaten baserar sig på prestrukturering, intervjuguiden och på pensionärernas svar. I detta kapitel sker en djupare analys av detta.

6.1 Analys av upplevelser kring sociokulturell inspiration

I detta delkapitel kommer jag att redogöra för pensionärernas upplevelser av sociokulturell inspiration, de sex kategorier som presenterades i förra kapitlet. Dessa kategorier är intervjupersonernas svar som framkom under intervjun. I figur 12 illustreras resultatet som kommit fram i tema ett, sociokulturell inspiration. De negativa svaren som finns i kategorin ”inspiratören” har streckad ram.

Social gemenskap är något som Kurki (2005:15) skriver om i den sociala dimensionen av sociokulturell inspiration. Deltagande är en nyckelposition för att bli integrerad i samhället och i gemenskaper. Med sociokulturell inspiration vill man inte bara sträva efter att utveckla människors personliga värderingar utan även efter att engagera människor i gemenskaper. (Kurki 2005:14-15) Sociokulturell inspiration strävar efter att göra gemenskaper och samhällen mänskligare och bättre, i reflektion kring samhället, verksamheten och individen. (Kurki 2010:70) Aktivitetsteorin anser att när människan blir äldre har de samma behov och önsningar som de haft tidigare i livet. Därför är det viktigt att upprätthålla en aktiv nivå av socialt umgänge med andra människor. I och med pensioneringen förlorar individen yrkesrollen och då är det viktigt att ersätta den för att fortfarande känna sig behövd som människa. (Tornstam 2005:120-121) Genom att skapa nya kontakter får människan bättre förutsättningar för att leva ett innehållsrikt liv som äldre. (Samuelsson 2000:253) Resultatet av denna undersökning visar att respondenternas svar stöder sociokulturell inspiration och aktivitetsteorin till viss grad, när det gäller den sociala gemenskapen. När respondenterna deltar i aktiviteter får de inte bara ut kursens innehåll eller upprätthåller kunskap de någon gång haft; de får även ut social gemenskap. Social gemenskap är något av det viktigaste med aktiviteten. Pensionärerna i undersökningen uppskattar att träffa folk på kurser och använder gärna mer av sin tid till att träffas innan kursen för att få ett socialt utbyte. Genom att delta i aktiviteter, få nya vänner,

håller de äldre kontakt med människor och upprätthåller sitt sociala nätverk. Det är roligt att vara med när man känner varandra i gruppen.

Figur 12. Resultat över sociokulturell inspiration

Aktivitetsteorin förknippar ett gott åldrande med aktiviteter (Tornstam 2005:120) och uttrycker att välbefinnandet ökar om människan på olika sätt håller sig aktiv (Tornstam 2005:182). Ett av aktivitetsteorins antaganden handlar om att de äldre som är aktiva, har olika sysselsätt-

ningar och har kontakter med andra människor, blir mer tillfredsställda och bättre anpassade i tillvaron. (Samuelsson 2000:253) Resultatet överensstämmer med teorin genom svaren som handlar om givande faktorer. Genom aktiviteterna får man livskvalitet, livsinnehåll och tillfredsställelse. Aktiviteterna motsvarar individens intressen, det de tycker om att göra och det är meningsfullt. Det finns behov av aktiviteterna på olika plan och det är roligt att delta. Aktiviteterna fyller en funktion i livet och är viktiga.

Några pensionärer upplever att det finns otroligt mycket att göra som pensionär, för mycket aktiviteter. Detta kan man finna i den tredje uppfattningen om kultur som sociokulturell inspiration bygger på (Kurki 2004:14). Uppfattningen menar att kultur är ett sätt att leva, en livsstil i vissa gemenskaper (Kurki 2005:14). Ett sätt att leva på är att delta i mycket kultur, och i det här fallet olika aktiviteter.

I Noémi Dahan-Oliel et al. (2010) studie om äldre medborgares deltagande i aktiviteter beroende på vilken typ av transportmedel de använder, visar resultatet att det är en högre delaktighet när de äldre själva kan ta sig till aktiviteterna, har en större tillgång till på vilket sätt de ska ta sig till aktiviteterna. (Noémi Dahan-Oliel et al. 2010:449) I mitt resultat kan man se svar som påminner om Noémi Dahan-Oliel et al. (2010) studie, tillgängligheten till institutionen är viktig, att den finns centralt och är nära hemmet. Det ska vara lätt att ta sig till institutionen även fast det är vinter.

Aktivitetsteorin innebär att när de äldres stimuleras till fortsatt hög aktivitetsnivå förbättras även äldres integration i samhället. (Samuelsson 2000:253-254) Detta examensarbets resultat bekräftar det när ett svar visade att aktiviteter ger även en känsla av samhällstillhörighet. Man kan även se i den sociala dimensionen av sociokulturell inspiration att genom deltagande i aktiviteter sker integreringen i samhället och i gemenskaper (Kurki 2005:15). Genom att delta i aktiviteter når respondenterna en känsla av samhällstillhörighet.

Innan aktiviteten kan vissa respondenter känna ett motstånd och andra känner att de är spända eller uppladdade. De äldre kan även ha praktiska funderingar innan en aktivitet. Det är ansträngande att delta i vissa aktiviteter och man blir trött efteråt. Efteråt har pensionärerna även möjlighet att koppla av. Varför dessa svar inte går att koppla till tidigare forskning eller den

teoretiska referensramen kan handla om att upplevelserna är ganska specifika. Det kan även vara så att ingen av de tidigare forskningarna eller teorierna handlar om äldres specifika upplevelser när det gäller aktiviteter. Under aktiviteten känner pensionärerna tillfredsställelse, att det är givande och att de känner en känsla av närvaro. Detta svar överensstämmer med resultatet som diskuteras ovan om givande faktorer.

Respondenterna är sällan borta från aktiviteter och de anser att det är viktigt att sköta det de åtagit sig. Pensionärerna kan få dåligt samvete om de missar eller inte går på aktiviteten och de kan bli ledsna. De kan även känna sig osäkra, men frånvaro kan även leda till att man samarbetar med andra och får hjälp av varandra. De äldre kan även känna motstånd att gå på aktiviteten om de inte skött sina läxor. Dessa upplevelser är även ganska specifika och kan inte kopplas till den tidigare forskningen eller den teoretiska referensramen. På samma sätt som nämnts tidigare går resonemanget kring att tidigare forskning och teoretisk referensram inte passar in på detta.

I sociokulturell inspiration respekteras varje individs självbestämmande högt, verksamheten är öppen och frivillig. Det är viktigt att människorna är med i hela processen när man planerar, genomför och utvärderar program och projekt. Människorna ska vara med och bestämma utifrån sin vardag och sina behov, eftersom de utgör grunden till att aktiviteter organiseras i samhället. (Kurki 2005:16-17) Vissa svar överensstämmer med sociokulturell inspiration medan andra motsäger det. Svaren som motsäger det handlar om att i vissa aktiviteter bestämmer ledaren, beroende på att ledaren har kunskaper som gör att pensionärerna måste följa ledaren. Till exempel vid motionsaktiviteter är det en del av kontraktet, något respondenterna är nöjda över. Även i sådana aktiviteter kan dock inspiratören involvera kursdeltagarna i planeringen, genomförandet och utvärderingen. Det kan hända att respondenterna inte reflekterade över frågan på det sättet. Respondenterna upplever att de har möjlighet att påverka om de sitter i en styrelse. Detta svar påminner om en av de tidigare forskningarna som visar att de äldre människor som själva kan påverka hur de tar sig till aktiviteterna har en högre grad av deltagande än de som inte kan påverka sin situation (Dahan-Oliel et al. 2010:499). Respondenterna upplever även att gruppstorleken inverkar på möjligheten att påverka och behoven av att påverka är olika. Anledningen till att dessa svar inte återfinns i teori eller tidigare forskning kan bero på att detta ämne inte behandlas från samma perspektiv i teorin eller den tidigare forsk-

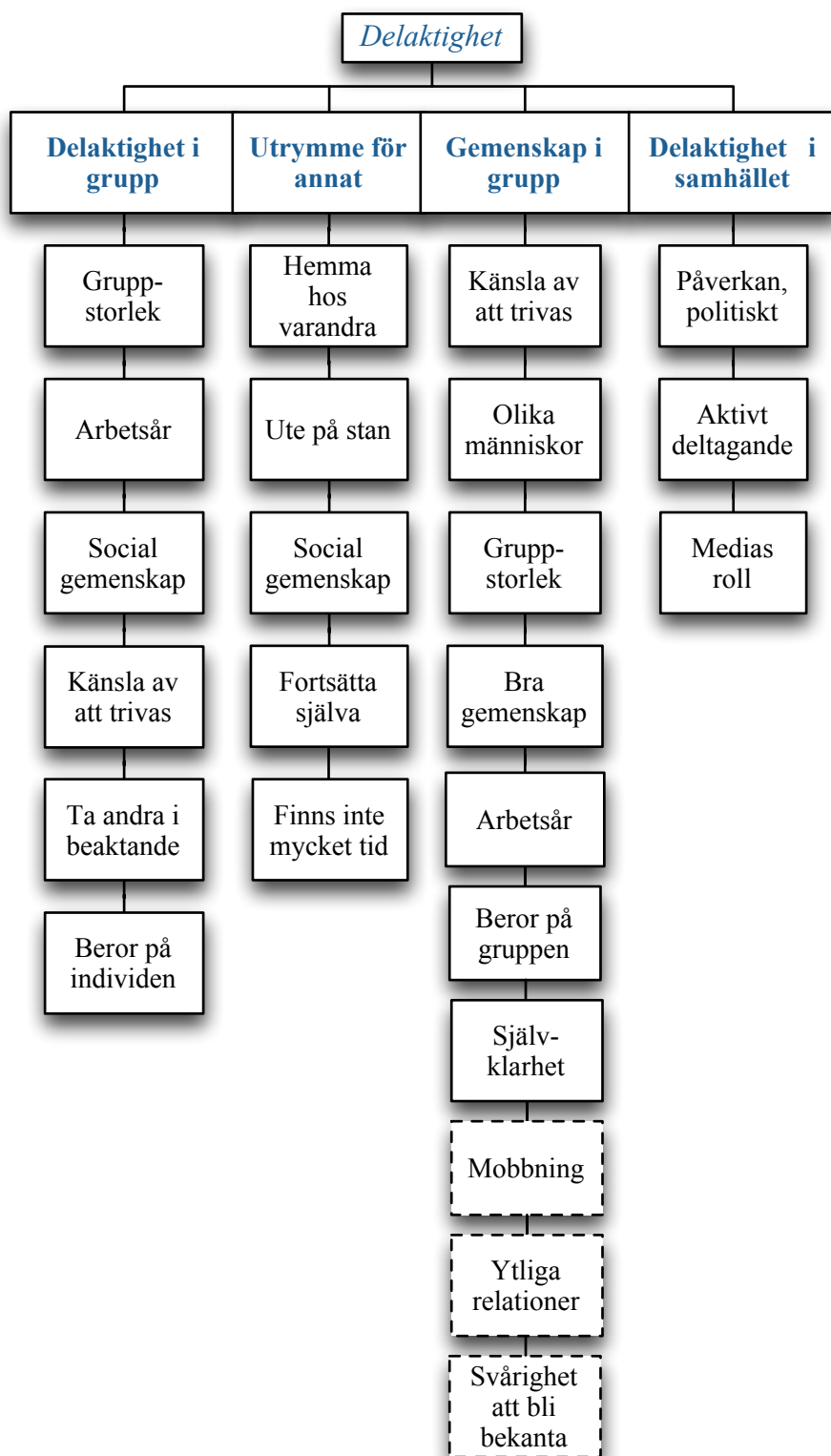
ningen. Jag tycker att resultatet som kom fram är bra, det visar att det finns olika människor med olika behov.

För att fungera som inspiratör måste en viss glöd finnas, inspiratören måste vara inspirerande. (Kurki 2010:16) Ledaren ska även planera verksamheten och ha tydliga mål. (Kurki 2005:16) Resultatet visar att inspiratörer upplevs som professionella, inspirerande och viktiga. Det finns även enstaka svar som motsäger teorin, att ledare inte är inspirerande eller att de är osystematiska, inte kan planera. I teorin finns det även antaganden om att inspiratören ska fungera som en katalysator, en möjliggörare (Kurki 2005:16). Uppgiften är att göra verksamheten dynamisk, aktiv och driftig, mera sensitiv, mottaglig, kunna motivera, peppa, sporra och uppmuntra människor till att engagera sig. Inspiratörens uppgift är även att möjliggöra deltagandet genom att förmedla kunskap och ordna yttre faktorer. (Kurki 2005:16) I detta fall stämmer några av resultaten överens med teorin och några av svaren stämmer inte överens. Det finns respondenter som menar att känslan av engagemang kan komma från individen och det finns de som menar att läxor får en att känna engagemang. Läxorna har kommit från inspiratörerna, så där stämmer resultatet med teorin. Negativa svar som rör speciella inlärningsmetoder, en drillande och diktaturliknande stil, stämmer inte in på teorin som menar att man ska uppmuntra, motivera och peppa, inte tvärt om.

Upplevelser som handlar om att respondenten beundrar sina lärare, tycker att de är bra på arbetet de lägger ner och att de håller ihop sina grupper kan inte kopplas till teori eller tidigare forskning. Detta kan bero på att det är åsikter om inspiratörer som inte går att läsa i teorin och ingen av de tidigare forskningarna behandlar deltagares åsikter om inspiratören.

6.2 Analys av upplevelser kring delaktighet

I detta delkapitel kommer jag att redogöra för pensionärernas upplevelser av delaktighet, de fyra kategorier som presenterades i förra kapitlet. Dessa kategorier är intervjupersonernas svar som framkom under intervjun. Som man kan se på figur 13 illustreras negativa svar i kategorin ”delaktighet i samhället”, med streckad ram.

Figur 13. Resultat över delaktighet

Faktorer som respondenterna anser beror på om de känner delaktighet i grupper är: arbetsår i gruppen, gruppens storlek, social gemenskap, känsla av att trivas, beror på individen och att ta andra i beaktande. Teorin om delaktighet menar att upplevelsen av delaktighet kan variera be-

roende på situation, samspel, personens utveckling och erfarenheter (Björck-Åkesson & Granlund 2004:41). Arbetsår i gruppen och gruppens storlek stöder att delaktighet kan variera beroende på situationen. Svaret om att ta andra i beaktande liknar delaktighetsteorins samspel. Där kan man även se att ett av delaktighetens sju kriterier handlar om interaktion, ömsesidighet, ett givande och tagande i sociala situationer (Molin 2004:74). Denna teori pekar på att det är viktigt att ta andra i beaktande för att känna delaktighet, men även att det beror på andra i individens omgivning. Faktorn som handlar om att delaktighet beror på individen påminner om delaktighetsteorin. Almqvist et al. (2004:141) menar att individens upplevelser och agerande bygger på dennes betingelser av sammanhanget. Det finns även andra delar av teorin som stöder detta resultat. Björck-Åkesson & Granlund (2004:36) menar att den egna viljan och motivationen, personliga mål och roller är betydelsefulla när man ska känna delaktighet. Social gemenskap och känsla av att trivas, påminner om ett delaktighets kriterium som handlar om självbestämmande rätt och autonomi. Autonomi beror på den sociala situationen som individen är en del av (Molin 2004:72). Individen har rätt att välja själv om man vill vara delaktig eller inte, beroende på tillfället. Rätten till autonomi innefattar även att kunna avstå från delaktighet i valda situationer. (Molin 2004:72) Detta svar förekommer även senare i texten och social gemenskap går även att koppla till de iakttagelser som gjorts tidigare, se analys av sociokulturell inspiration.

Sociokulturell inspiration strävar inte bara efter att utveckla människors personliga värderingar utan även efter att engagera människor i gemenskaper. (Kurki 2005:14-15) Genom aktiviteterna som respondenterna deltagit i har de engagerat sig i gemenskaper utanför aktiviteten, där de antingen träffas hos varandra eller gör något på stan. Grupper kan även fortsätta träffas även fast läraren har gått i pension för att hålla fast vid sina språkkunskaper. Lite av resultatet pekar på att det inte överensstämmer med teorin, i en del aktiviteter finns det inte utrymme för social gemenskap på grund av effektivitet eller tidsbrist. Eriksson (2004) menar att gemenskap är något bra och livsnödvändigt för människan och att den är ovärderlig. Det är i relation till andra som man utvecklas. (Eriksson 2004:71) Resultatet stöder teorin om gemenskap och visar att det är viktigt med gemenskap i grupper.

Resultatet visar att det finns mobbning, ytliga relationer och svårigheter i att bli bekanta med varandra i grupper, detta svar påminner om teorin om gemenskap. Dit hör det till exempel att

göra skillnad på medlemmar och främlingar för annars skulle gemenskapen förlora sin mening (Eriksson 2004:90). Det är även viktigt att komma ihåg att gemenskapen upprätthåller sin existens genom att vara exkluderande. Gränserna sätts upp för att bibehålla gemenskapen (Madsen 2006:243). Om människan inte kan läsa av gemenskapens värderingar och normer kan individen hamna utanför gemenskapen (Eriksson 2004:91). Självklart betyder inte detta att mobbning behöver förekomma. Det negativa resultatet ”svårigheter i att bli bekanta, känna gemenskap i grupp” påminner även om ett antagande i aktivitetsteorin. Genom att skapa nya kontakter vid förlust av andra, får människan bättre förutsättningar för att leva ett innehållsrikt liv som äldre (Samuelsson 2000:53). Eventuellt känner individen även gemenskap i och med det.

Resultatet som handlar om faktorer som påverkar gemenskap påminner om resultatet om faktorer som påverkar delaktighet. Det finns inget i teorin som säger att det är samma faktorer för gemenskap som för delaktighet, men det skulle kunna vara så att de bygger lite på samma faktorer. Almqvist et al. (2004:138) menar att delaktighet beror på många faktorer och tre av dem är: roll i sammanhanget, ålder och personkaraktäristika faktorer. Resultatet påminner om teorin som handlar om delaktighet. Det finns olika typer av människor i grupperna med olika typer av personligheter och detta spelar in på om respondenterna känner gemenskap. Teorin behandlar delaktighet och i resultatet pratar man om gemenskap. Även i detta fall kan det antas att faktorer för gemenskap liknar de faktorer i teorin om delaktighet.

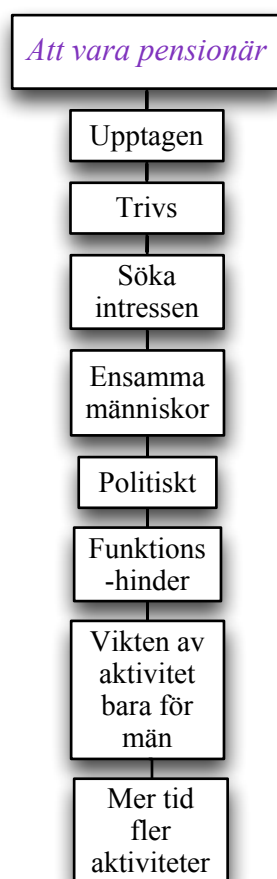
Resultatet som handlar om att gemenskap ses som en självklarhet i vissa grupper stämmer överens med teorin om estetiska och etiska gemenskaper. Detta antagande kan liknas vid den etiska gemenskapen. Människan skapar gemenskaper på ömsesidiga etiska förpliktelser, där delas värderingar, erfarenheter och livspraxis med varandra och detta skapar trygghet, solidaritet och skyddsnät (Madsen 2006:242-243). Uppfattningen kan bero på vilken bild respondenten har av gemenskapen. Eriksson (2004:100) menar att gemenskap ses på olika sätt. Människor i äldre generationer kanske fortfarande känner att mycket av gemenskaperna som de är med i hör till den etiska typen av gemenskaper. Svaret som handlar om att pensionärer känner gemenskap beroende på vilken grupp det är frågan om påminner även om vilken typ av gemenskap, grupp man är med i; estetiska gemenskaper eller etiska gemenskaper.

Resultatet visar att pensionärerna resonerar att aktivt deltagande är ett sätt att känna sig delaktig i samhället, detta överensstämmer med teorin i arbetet. Samma teori användes i resonemang om social gemenskap i analys av sociokulturell inspiration. Aktivitetsteorin antar att gott åldrande är förknippat med aktivitet. (Tornstam 2005:120-121) Detta innebär att de äldre som är aktiva, har olika sysselsättningar, och har kontakter med andra människor, blir mer tillfredsställda och bättre anpassade i tillvaron. Det är viktigt att fortsätta med aktiviteter och förbli aktiv så länge som möjligt eftersom samhällsnormen även handlar om att vara produktiv. När man stimulerar äldre till fortsatt hög aktivitetsnivå förbättras även äldres integration i samhället. (Samuelsson 2000:253-254) Teorin om sociokulturell inspiration menar även att kultur är ett sätt att leva, en livsstil i vissa gemenskaper (Kurki:2005:14). Aktivt deltagande i samhället är en livsstil för vissa äldre.

Respondenterna känner att i medierna kan människor få en uppfattning om att lite äldre pensionärer inte är en del av samhället. Medierna bidrar även till att äldre inte känner sig som en del av samhället, när de till exempel exkluderas från undersökningar. I tidigare forskning som Karin Liljeberg (2005) har skrivit visar resultatet att åldersdiskriminering kan ha konsekvenser för äldre människors välmående (Liljeberg 2005:8). Till följd av att medier diskriminerar de äldre, genom att utesluta dem från undersökningar som till exempel rör datorer, bidrar medier till att äldre kan känna ett sämre välmående. Eller som i detta fall, att de till viss del känner sig uteslutna från samhället. Medierna bidrar även till att andra människors bild av äldre pensionärer blir snedvriden. När de utesluts från undersökningar kan man även få en känsla av att äldre inte har något att säga och att man inte är intresserad av deras åsikter. Detta kan även leda till att politiker får en dålig bild av äldre och inte tar dem i beaktande när olika beslut ska fattas. Denna undersöknings resultat visar även att det kan vara svårt att påverka samhället som pensionär och det kommer upp frågor kring om maktinnehavarna bryr sig om äldre. Sociokulturell inspiration kan ha ett stort inflytande för att stärka demokratiska världen (Kurki 2000:162).

6.3 Analys av att vara pensionär

I detta delkapitel redogör jag för respondenternas upplevelser av att vara pensionär. Detta tema kommer från pensionärernas svar och resultatet illustreras i figur 14.

Figur 14. Resultat över att vara pensionär

Många respondenter upplever att de är väldigt upptagna som pensionärer men att de trivs, vilket stöder teorin som handlar om sociokulturell inspiration. Det är en livsstil att leva ett aktivt liv (Kurki 2000:162). Det finns även många ensamma äldre och respondenterna skulle önska att de skulle komma igång med aktiviteter. Eriksons psykosociala utvecklingsteori föreslår ett sätt att se på varför ensamma människor kanske inte är med i aktiviteter. De som hamnar i desintegration och inte har haft med sig ett tillräckligt starkt hopp genom livet kan utveckla en sinnesstämning som lätt förkastar och tar avstånd från till exempel omsorg (Valfridsson 2005:128). Människan kan även bli förtvivlad om man lever i begränsade förhållanden som man inte är van vid (Valfridsson 2005:129). Teorin menar att man måste förstå människan ur ett större perspektiv, det kan inte enbart koncentreras på det sociala nätverket eller de sociala förlusterna i personens liv, utan hela utvecklingsprocessen. (Tornstam 2005:223)

När man blir pensionerad söker man efter intressen, något att göra. Aktivitetsteorin föreslår att de äldre ska ersätta gamla roller med nya för att bibehålla en positiv självkänsla (Hagberg

2000:179). Resultat som rör att det är svårt att påverka samhället som pensionär när de inte till exempel kan strejka liknar resultatet under temat delaktighet, kategori ”delaktighet i samhället”, där sociokulturell inspiration kan vara ett sätt att få människor mer delaktiga (Kurki 2000:162). Den tidigare forskningen *Hur påverkas hälsan av delaktighet och inflytande i samhället? En litteratursammanställning* (Liljeberg 2005) visar resultatet i den andra kategorin ”politisk delaktighet och hälsa” att individers känsla av tillhörighet i samhället har betydelse för valdeltagandet. (Liljeberg 2005:6-8) Om människor känner att det är svårt att påverka i samhället, kanske de inte röstar alls.

Resultatet att funktionshinder kan vara en utmaning när individen deltar i vissa aktiviteter liknar även aktivitetsteorin. Äldre kan bli förtvivlade om de lever i begränsade förhållanden som de inte är vana vid (Valfridsson 2005:129). I definitionen som ICF gör om delaktighet, en persons engagemang i en livssituation, sätter de in begreppet i förhållande till hälsans situation, kroppsfunktioner och kroppsstruktur, aktiviteter och faktorer i omgivningen (Molin 2004:65-66). Detta kan göra att individen kan känna att ens funktionshinder begränsar känslan av delaktighet eller gör att individen känner att det är svårare att delta på grund av funktionshindret.

En intressant reflektion som kommer framkommer i resultatet från den tidigare forskningen som Stella O. Odebode (2009) gjorde i Afrika om äldre kvinnors delaktighet, är att i Afrika undersöks kvinnornas deltagande eftersom de i vissa fall är underrepresenterade i samhället (Stella O. Odebode 2009:607). I Finland däremot efterfrågar män aktiviteter bara för dem, eftersom det är fler kvinnor som deltar i aktiviteterna än män.

7 DISKUSSION OCH KRITISK GRANSKNING

I detta kapitel diskuterar jag arbetets resultat för att se om jag har fått svar på mitt syfte och forskningsfrågorna samt föreslår fortsatt forskning inom samma ämne. Jag kommer även att kritiskt granska metodvalet, validiteten, generaliserbarheten och reliabiliteten.

7.1 Diskussion

Syftet med detta examensarbete är att ta reda på hur man med hjälp av sociokulturell inspiration kan främja äldres känsla av delaktighet i samhället. För att få svar på detta bildades två forskningsfrågor: ”Hur kan man med hjälp av sociokulturell inspiration bidra till att äldre känner sig delaktiga i samhället?” och ”Hurdana är de äldres upplevelser av sociokulturell inspiration gällande gemenskap, aktiviteter/kultur och delaktighet?” Genom att utgå från teorier om äldres sociala behov, sociokulturell inspiration och delaktighet formulerade jag frågor till en intervjuguide som skulle besvara mina frågeställningar. Jag anser att jag har fått fram svar på mina frågor genom intervjuerna.

Den första forskningsfrågan som söker svar på hur man med hjälp av sociokulturell inspiration kan bidra till att äldre känner sig delaktiga i samhället, visar resultatet att aktiviteter är viktigt för respondenterna och genom ett aktivt deltagande i olika aktiviteter, föreningar och tillställningar känner de sig delaktiga i samhället. Social gemenskap var även något som kom fram i resultatet som en viktig faktor till varför man deltar i aktiviteter. Genom att träffa andra, prata, diskutera och umgås får man ut mer av aktiviteterna. Det är viktigt med social gemenskap i grupperna för att pensionärerna ska känna delaktighet. Alla respondenterna nämner att det är bra gemenskap i någon av grupperna de deltar i.

När det gäller den andra forskningsfrågan har det kommit fram många svar på upplevelser av gemenskap, aktiviteter/kultur och delaktighet. Enligt mitt resultat anses aktiviteter vara givande och de äldre i undersökningen får mycket ut av att delta. De upplever meningsfullhet, livsinnehåll, tillfredsställelse och livskvalitet. De lär sig nya saker och håller igång både på ett fysiskt och psykiskt plan. Många av respondenterna kan känna ett motstånd innan de är på väg till aktiviteten, men menar att de sköter sådant de har antagit sig och är därför väldigt sällan borta från aktiviteter. Faktorer som handlar om ifall pensionärer känner delaktighet och gemenskap beror på gruppstorlek, arbetsår och känsla av att trivas. De flesta respondenterna upplever att de lever ett upptaget liv och att de trivs med att vara pensionärer.

Arbetets rubrik ”Om man inte är med i någon aktivitet alls så kan det hända att man är lite utanför samhället” En kvalitativ studie om hur äldre känner delaktighet i samhället genom

sociokulturell inspiration, ger enligt mig en bra uppfattning av vad arbetet handlar om. Aktiviteter är viktigt för pensionärerna i undersökningen och det får dem att känna samhällstillhörighet. Som en del respondenter nämnt, både under intervjun och efter intervjun, skulle det vara intressant att fråga pensionärer som inte deltar i så mycket aktiviteter hur de upplever delaktighet i samhället. Denna studie koncentrerade sig på pensionärer med erfarenhet av sociokulturell inspiration som är, eller har varit aktiva. En annan intressant vinkel skulle vara att göra en kvantitativ undersökning för att se om det som kom upp i denna undersökning är ett utbrett tankesätt hos äldre som har en aktiv livsstil. Med denna studie hoppas jag att socionomer och inspiratörer som arbetar med pensionärer, äldre, kan få nytta av resultatet. De kanske kan plocka ut något som kan ge dem ny kunskap, uppdaterad kunskap eller påminna om den kunskap de redan har.

7.2 Kritisk granskning

Här granskas studiens resultat utifrån tre begrepp: reliabilitet, intern validitet och extern validitet. Reliabilitet betyder enligt SAOL pålitlig, tillförlitlig och validitet betyder enligt SAOL ett tests förmåga att mäta det som den ska mäta, giltighet. (Svenska akademien 2006:1055) Validitet delas upp mellan, intern- och extern validitet. Intern validitet handlar om trovärdighet och extern validitet betyder överförbarhet, generaliserbarhet. (Jacobsen 2007:12-13) Det som granskas är pålitligheten, giltigheten, trovärdigheten och generaliserbarheten.

Reliabiliteten handlar om att situationen kan påverka resultatet. Undersökningen måste vara utförd på ett trovärdigt sätt. Forskaren kan ställa sig frågan om resultatet hade blivit samma om undersökningen utförts två gånger? (Jacobsen 2007:13) Intervjupersonen påverkar situationen och jag som intervjuare har påverkat situationen. Metodvalet är även något som har påverkat resultatet. Jag tror att resultatet skulle bli i princip samma om jag gjorde undersökningen igen, eftersom jag har försökt följa de steg som metodlitteraturen beskriver. Jag har varit noggrann igenom hela arbetet och försökt att vara objektiv. Denna studie har en hög reliabilitet.

En stark sida hos kvalitativa undersökningar är den interna validiteten eftersom man får fram förståelsen av fenomenet. Syftet var att få fram hur sociokulturell inspiration kan få äldre att

känna delaktighet i samhället. Jag anser att resultatet har svarat på syftet och att jag fått fram förståelsen av fenomenet. Det är viktigt att komma ihåg att resultatet kommer från åtta individer och att dessa pensionärer lever i en aktiv livsstil, de gillar människor och aktiviteter. Alla pensionärer har inte samma livsstil och inte samma sätt att se på livet.

Den externa validiteten handlar om man kan överföra resultatet på andra som inte undersökts. (Jacobsen 2007:166) En svag sida med kvalitativa undersökningar är den externa validiteten, eftersom få personer undersöks får man inte så hög representativitet. Det blir svårt att generalisera resultatet och frågan blir om människorna som undersökts representerar några andra än sig själva. (Jacobsen 2007:51) Om man ska generalisera måste man kunna argumentera för det väl (Jacobsen 2007:167). Jag intervjuade åtta pensionärer. Jag tycker att det var en bra mängd och i de sista två intervjuerna kom inte så många nya aspekter fram. Detta visar att kriteriet för urval som kallas för mättnadspunkt eller tillfredsställande information har nåtts (Ryen 2004:86).

Aktivitetsteorin har kritiserats (Kristensson & Jakobsson 2010:23) för att det inte finns ett enkelt sätt att se på åldrande. Det framkommer även i undersökningar som gjorts kring aktivitetsteorin, att i många fall kan inte en koppling göras mellan livstillfredsställelse och aktiviteter (Berg 2007:191). I denna undersökning framkommer det att aktiviteterna som respondenterna deltar i ger givande faktorer. Detta visar ytterligare att det är svårt att generalisera uppfattningarna eftersom studien är gjord på relativt få undersökningsspersoner och sådana som har en aktiv livsstil. Denna undersökning utgick från aktiva äldre och sökte kunskap hur sociokulturell inspiration kan bidra till att äldre känner delaktighet i samhället. Detta är ett sätt att se på delaktigheten, det passar inte för alla.

KÄLLOR

Berleen, Göran. 2003, *Bättre hälsa hos äldre*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut, 73s.

Tillgänglig:<http://www.fhi.se/PageFiles/3125/battrehalsahosaldre.pdf> Hämtad 7.11.2011

Berg, Stig. 2007, *Åldrandet: Individ, familj, samhälle*. Malmö: Liber 215s.

Björck-Åkesson, Eva & Granlund, Mats. 2004, *Delaktighet*. I: Gustavsson, Anders, red.

Delaktighetens språk. Lund: Studentlitteratur, 237 s.

Dahan-Oliel, Noémi; Mazer, Barbara; Gélinas, Isabelle; Dobbs, Bonnie & Lefebvre, Hélène.

2010, Transportation Use in Community-Dwelling Older Adults: Association with Participation and Leisure Activities. *Canadian Journal on Aging*, volym 29, nummer 4, s. 491-502,

Tillgänglig:<http://search.proquest.com.ezproxy.arcada.fi:2048/docview/816337444?accountid=11365> Hämtad 2.1.2012

Eriksson, Lisbeth. 2004, *Gemenskapen då och nu*. I: Eriksson, Lisbeth; Hermansson, Hans-

Erik & Münger, Ann-Charlotte red. *Socialpedagogik och samhällsförståelse*. Stockholm: Symposium, 217s.

Fänge, Agneta & Carlsson, Gunilla. 2010, *Aktivitet och delaktighet*. I: Ekwall, Anna, red. *Äld-*

res hälsa och ohälsa. Lund: Studentlitteratur, 310s.

Gustavsson, Anders. 2008. *Vår tids socialpedagogik*. I: Molin, Martin; Gustavsson, Anders &

Hermansson, Hans-Erik. *Meningsskapande och delaktighet. Om vår tids socialpedagogik*, Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB, 262 s.

Giddens, Anthony. 2007, *Sociologi*. Fjärde upplagan, Lund: Studentlitteratur, 743s.

Hagberg, Bo & Rennemark, Mikael. 2004, *Den åldrande människans psykologi. Ett livslopp-*

sperspektiv. Lund: Studentlitteratur, 126 s.

Jacobsen, Dag Ingvar. 2007, *Förståelse, beskrivning och förklaring. Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*, Lund: Studentlitteratur, 316 s.

Johannessen, Asbjorn & Tufte, Per Arne. 2003, *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*, Malmö: Liber, 280s.

Kristensson, Jimmie & Jakobsson, Ulf. 2010, Olika perspektiv på åldrandet. I: Ekwall, Anna, red. *Äldres hälsa och ohälsa*. Lund: Studentlitteratur, 310s.

Kurki, Leena. 2000, *Sociocultural Animation in Learning*. I: Lifelong learning in Europe, 5(3), 162-167s.

Kurki, Leena. 2005, *Det sociokulturella inspirerandet (animation sociokulturelle, sosiokulttuurinen innostaminen) som ett tillämpningsområde inom socialpedagogiken i Finland*. I: Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, 6.Vuosikerta, 9-26s.

Kurki, Leena. 2010, Ungdomsfostran inom ramen för sociokulturell inspiration. I: Nivala, Elina & Saastamoinen, Mikko. *Ungdomsfostransteori - Utgångspunkter och inlägg*, Nätverket för ungdomsforskning, Ungdomsforskningssällskapet, Nätpublikation 35, 64-78s. Tillgänglig:http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sites/default/files/verkkojulkaisut/Nivala%20%26%20Saastamoinen_%20Ungdomsfostrans%20teori.PDF Hämtad 18.03.2012

Liljeberg, Karin. 2005, *Hur påverkas hälsan av delaktighet och inflytande i samhället? En litteratursammanställning*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut, 53s. Tillgänglig:<http://www.fhi.se/PageFiles/3311/r200502delaktighetinflyt0504.pdf> Hämtad 02.11.2011

Lindqvist, Ann-Marie. 2008, *Delaktighet för personer med utvecklingsstörning i en forsknings- och omsorgskontext granskat ur ett medborgarperspektiv*. Rapport 5/2008, Helsingfors: Ab Det finlandssvenska kompetenscentret, 156s. Tillgänglig:http://www.fskompetenscentret.fi/page175_sv.html Hämtad 19.10.2011

Madsen, Bent. 2006, *Socialpedagogik: Integration och inklusion i det moderna samhället*. Lund: Studentlitteratur, 301s.

Marrengula Miguel L. 2010, *Addressing Socio-cultural Animation as Community Based Social Work with Street Children in Maputo, Mozambique*. Tampere: University of Tampere, 272s. Tillgänglig: <http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-8269-4.pdf> Hämtad 27.10.2011

Nordenfelt, Lennart. 2004. Aktivitet, delaktighet och ICF. I: Gustavsson, Anders, red. *Delaktighetens språk*. Lund: Studentlitteratur, 237 s.

Odebode, O. Stella. 2009, Participation of elderly women in community welfare activities in Akinyele local government, Oyo State, Nigeria. *Australian Journal of Adult Learning*, Volym 49, Nummer 3, s.591-606, Tillgänglig: <http://www.eric.ed.gov/PDFS/EJ871343.pdf> Hämtad 02.01.2012

Olsson, Henny & Sörensen, Stefan. 2007, *Forskningsprocessen: Kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Stockholm: Liber 190s.

Rennemark, Mikael. 2004, Åldrandet som utvecklingsfas. I: Hagberg, Bo & Rennemark, Mikael. *Den åldrande människans psykologi. Ett livsloppsperspektiv*. Lund: Studentlitteratur, 126 s.

Ryen, Anne. 2004, *Kvalitativ intervju - från vetenskapsteori till fältstudier*. Malmö: Liber 248 s.

Tornstam, Lars. 2005, *Åldrandets socialpsykologi*. Sjunde upplagan, Norstedts akademiska förlag, 335s.

Trost, Jan. 2010, *Kvalitativa intervjuer*. Fjärde upplagan. Lund: Studentlitteratur, 165s.

Statistikcentralen. 2009, *Befolkningsprognosen 2009-2060*, I: Finlands officiella statistik, Helsingfors: Statistikcentralen, Tillgänglig: http://www.stat.fi/til/vaenn/2009/vaenn_2009_200

[9-09-30_tie_001_sv.html](#) Hämtad 09.01.2012

Svenska akademien. 2006, Svenska Akademiens ordlista. Trettonde upplagan. Stockholm:

Svenska Akademien. Tillgänglig:http://www.svenskaakademien.se/svenska_sprak

[et/svenska_akademiens_ordlista/saol_pa_natet/ordlista](http://www.svenskaakademien.se/svenska_sprak) Hämtad 02.05.2012

Svenska Arbetarinstitutet. 2012a, *Om Arbis*. Tillgänglig:<http://www.hel2.fi/arb/om-arbis/index.htm>

Hämtad 03.05.2012

Svenska Arbetarinstitutet. 2012b, *Kurssökning: Intresserad av kurser speciellt för seniorer?*.

Tillgänglig:<http://anmalningar.arbis.hel.fi/page.php?page=browse&kohderyhma=2&lang=se>

Hämtad 06.03.2012

BILAGA 1 INFORMATIONSBREV FÖR INFORMANT

Bästa pensionär,

Mitt namn är Emelie Möllerström och jag studerar till Socionom på Arcada, Nylands svenska yrkeshögskola. Jag håller på med mitt slutarbete där jag ska genomföra en undersökning. Ämnet jag har valt att undersöka är delaktighet för pensionärer via aktiviteter som erbjuds. Syftet med undersökningen är att få en djupare förståelse för hur pensionärer känner sig delaktiga i samhället. Målet med undersökningen är att socionomer och andra yrkesgrupper som arbetar med äldre ska få en djupare förståelse för hur man genom aktiviteter kan få äldre att känna sig delaktiga. Det är därför jag har kontaktat er, för att, förhoppningsvis, få ställa några frågor.

Undersökningen består av kvalitativa intervjuer där jag ställer frågor om delaktighet och aktiviteter. Medverkan i undersökningen är frivilligt och ni kan avbryta intervjun när ni vill, om ni vill. Om ni inte vill svara på någon av frågorna som jag ställer har ni även möjlighet att lämna frågor obesvarade. Jag kommer att vidta konfidentialitet i arbetet och ni kommer att vara anonyma i undersökningen. Intervjun kommer att ta högst en timme och kommer att utföras i februari månad efter att vi har hittat en tid som är lämplig. Jag kommer att spela in intervjun för att jag senare ska kunna lyssna på det vi pratat om och analysera det. Det är bara jag och min handledande lärare som kommer att ha tillgång till intervjuerna och när arbetet har godkänts kommer jag att förstöra materialet. När jag är klar med mitt slutarbete kan ni få del av arbetet om ni vill det.

Om ni vill ställa upp kontakta mig via telefon eller epost så bokar vi en tid för intervjun. Vid eventuella frågor kan ni även kontakta mig eller min handledande lärare Rut Nordlund-Spiby.

Studerande

Emelie Möllerström

Telefon:

Epost:

Handledande lärare

Rut Nordlund-Spiby

Telefon:

Epost:

BILAGA 2 FORMULÄR FÖR INFORMERAT SAMTYCKE

Jag samtycker härmed att medverka i Emelie Möllerströms undersökning till hennes examensarbete.

Jag är medveten om att det är frivilligt att delta i undersökningen och att jag kan avbryta intervjun när som helst. Jag godkänner att intervjun spelas in och att uppgifterna som kommer fram i intervjun får användas i examensarbetet. Jag har även informerats om att undersökningen är anonym och att endast undersökaren och hennes handledande lärare har tillgång till råmaterialet. Jag har även fått veta att materialet kommer att hållas inlåst under arbetets gång.

Jag har även informerats om att ingen deltagare kommer att kunna identifieras i undersökningsresultatet och att materialet förstörs efter examensarbetet är godkänt.

Med detta godkänner jag mitt deltagande i intervjun. Jag har fått tillräcklig information om undersökningen.

Ort och datum _____

Namnunderskrift _____

Namnförtydligande _____

BILAGA 3 INSTRUMENT FÖR DATA INSAMLING - INTERVJU- GUIDE

1. Inledande frågor

Hur länge har ni varit pensionär? Hur upplever ni eran tid som pensionär?

Vad har ni för intressen?

Vart har ni hört om Arbis? Deltar ni i aktiviteter någon annanstans?

2. Aktiviteter - Sociokulturell Inspiration

Vilken typ av aktivitet deltar ni i? Kan ni beskriva aktiviteten / en av aktiviteterna?

Berätta om er upplevelse av aktiviteten. Vad betyder aktiviteten för er?

Varför deltar ni i aktiviteten? Vad ger den er?

På vilket sätt får aktiviteten er att känna innan, under och efter aktiviteten?

Om ni någon gång missade aktiviteten, hur fick det er att känna då?

På vilket sätt får ni vara med och påverka vad som sker i aktiviteten?

3. Delaktighet & Gemenskap

Vilken betydelse har det för er att delta i aktiviteten?

Känner ni er som en del av gruppen? På vilket sätt ser ni er som en del av gruppen?

Är ni bekant med någon i gruppen?

Vad anser ni om gruppens anda, gemenskap, samvaro?

Finns det utrymme för något annat, mer än aktiviteten under gångerna?

Är det viktigt för er med gemenskap i gruppen? På vilket sätt?

5. Ledaren - Inspiratören

Hurdan är ledaren/den som håller i aktiviteten?

På vilket sätt får ledaren er att känna engagemang i aktiviteten?

Finns det något speciellt som han/hon gör?

Finns det något med aktiviteten som gör att ni känner er som en del av samhället? På vilket sätt?